

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму
Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
Очна форма навчання, 6 курс

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

«Стратегічні напрями трансформації світових інвестиційних потоків в умовах мінливого безпекового середовища»

601-ФМ 9555017

Розробила студентка гр. 601-ФМ
__.__.2022 р. _____ Д.О. Овчаренко
Керівник кваліфікаційної роботи
__.__.2022 р. _____ І.Б. Чичкало-Кондрацька
Консультанти:
із міжнародних економічних відносин
__.__.2022 р. _____ І.Б. Чичкало-Кондрацька
із міжнародної торгівлі
__.__.2022 р. _____ В. А. Свічкарь
із міжнародної інвестиційної діяльності
__.__.2022 р. _____ А.А. Буряк
із міжнародної конкурентоспроможності
__.__.2022 р. _____ Н.В. Безрукова

Робота допущена до захисту:
Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та туризму
І.Б. Чичкало-Кондрацька (П.І.Б.)
__.__.2022 р. _____ (підпис)

Полтава 2022

РЕФЕРАТ

Овчаренко Д.О. Стратегічні напрями трансформації світових інвестиційних потоків в умовах мінливого безпекового середовища. Рукопис. Робота на здобуття кваліфікації магістра із міжнародних економічних відносин. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2022.

Випускна робота містить 100 сторінок, 3 таблиці, 10 графіків, список використаних джерел із 100 найменувань, додатки.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, інвестиційний ринок, глобалізація, трансформація ПП, світова економіка.

Предметом дослідження умови та напрями розвитку й регулювання глобального ринку інвестицій в умовах мінливого безпекового середовища.

Об'єктом дослідження є світові інвестиції на сучасному етапі розвитку світової економіки.

Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у виявленні стратегічних напрямів трансформації світових інвестиційних потоків в умовах мінливого безпекового середовища.

Завданням роботи є: обґрунтування теоретичних основ дослідження трансформаційних процесів у інвестиційній діяльності; аналіз світових потоків іноземних інвестицій у період пандемії; вивчення впливу повномасштабного вторгнення росії в Україну на світові інвестиційні потоки; визначення напрямків мінімізації негативного впливу карантинних обмежень на розвиток інвестиційної сфери та її подальших перспектив; дослідження перспектив післявоєнного розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України.

Рік виконання кваліфікаційної роботи магістра – 2022.

ANNOTATION

Ovcharenko D.O. Strategic directions of global investment flows transformation in the conditions of a changing security environment in solving economic problems of the global economy. Manuscript. Master's thesis of the International economic relations specialty. National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2022.

Master's thesis consists of 100 pages, 3 tables, 10 graphs, 100 names of literature list, annexes.

Keywords: foreign direct investments, globalization, transformation of FDI, the world economy.

The subject of the research is the conditions and directions of development and regulation of the global investment market in the conditions of a changing security environment.

The object of the study is global investments at the current stage of the world economy development. The purpose of the master's thesis is to identify strategic directions for the transformation of global investment flows in the conditions of a changing security environment.

The task of the work is: substantiation of the theoretical foundations of the research of transformational processes in investment activity; analysis of global foreign investment flows during the pandemic; study of the impact of a full-scale russian invasion of Ukraine on global investment flows; determination of directions for minimizing the negative impact of quarantine restrictions on the development of the investment sphere and its future prospects; study of prospects for the post-war development of Ukraine's international investment activity.

The year of the master's thesis realization – 2022.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Поняття інвестицій, їх призначення у світовій економіці.....	8
1.2. Роль іноземного інвестування у розвитку економіки країн світу.....	21
1.3. Трансформаційні процеси в інвестиційній діяльності на прикладі роботи транснаціональної корпорації «Nestlé».....	29
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВИХ ПОТОКІВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПЕРІОД НЕБЕЗПЕК СВІТОВОГО МАСШТАБУ	
2.1. Сучасні особливості та аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій у регіонах світу.....	36
2.2. Вплив карантинних обмежень на зміни у світових потоках іноземних інвестицій у розрізі галузей економіки.....	42
2.3. Військова агресія росії проти України та її вплив на інвестиційний клімат у світі.....	52
Висновки до розділу 2.....	58
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТОКІВ В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА	
3.1. Основні напрями мінімізації негативного впливу карантинних обмежень на міжнародну інвестиційну діяльність.....	60
3.2. Трансформація іноземних інвестицій в умовах мінливості безпекового середовища.....	69
3.2. Перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України в рамках післявоєнного відновлення.....	75
Висновки до розділу 3.....	83
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	100

					601-ФМ	9555017			
		П.І.Б.	Підпис	Дата	Стратегічні напрями трансформації світових інвестиційних потоків в умовах мінливого безпекового середовища	Стадія	Арк.	Аркушів	
Розроб.	Д. Овчаренко					3	101		
Керівник	І.Б. Чичкало-Кондрацька								
Н. Контр.	В.А. Свічкарь								
Зав. кафедри	І. Б. Чичкало								
						Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму			

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З початку 2020 р. пандемія COVID-19 стала справжнім викликом для України та всього світу. В усіх сферах життя з'явилися труднощі, про які людство досі навіть не здогадувалося – починаючи від глобального карантину та закінчуючи справжнім економічним колапсом. Хвиля змін не оминула і сферу інвестицій, так як тепер від кількості та якості світових інвестиційних потоків залежить, як швидко людство зможе вирішити ряд економічних і соціальних проблем, спричинених пандемією.

У зв'язку з цим чимало країн світу докладають неабияких зусиль для того, щоб стимулювати притік інвестицій до своїх підприємств. Так, уряди розвинених держав заохочують компанії переглянути свою стратегію та концепцію, адаптувати структуру підприємств до використання технологій медіаінформаційної грамотності, трансформувати їх бізнес-процеси, розробити механізм вибору та впровадження нових технологій у виробництво. Таким чином, актуальними є задачі, пов'язані з дослідженням трансформаційних процесів у міжнародній інвестиційній діяльності.

Проблеми розвитку міжнародної інвестиційної діяльності були розглянуті в роботах Дж. Бейлі, Дж. Ван Хорна, Дж. Кейнса, І. Бланка, У. Шарпата ін. У монографіях і статтях учених подано дослідження загальних тенденцій руху інвестицій, впливу розвитку інвестиційних процесів на економічне та соціальне благополуччя держави. Не зменшуючи науковий вклад вищезгаданих вчених, слід зазначити недостатність досліджень, орієнтованих на визначення впливу карантинних обмежень на розвиток інвестиційної сфери у світі, що зумовило вибір теми, логіко-структурну побудову, мету і задачі дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є виявлення стратегічних напрямів трансформації світових інвестиційних потоків в умовах мінливого безпекового середовища.

Для досягнення мети у кваліфікаційній роботі магістра поставлено і вирішено такі завдання:

- обґрунтовано теоретичні основи дослідження трансформаційних процесів у інвестиційній діяльності;
- проаналізовано світові потоки іноземних інвестицій у період пандемії;
- вивчено вплив повномасштабного вторгнення росії в Україну на світові інвестиційні потоки;
- визначено напрямки мінімізації негативного впливу карантинних обмежень на розвиток інвестиційної сфери та її подальші перспективи;
- досліджено перспективи післявоєнного розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України.

Теоретичні аспекти дослідження базуються на комплексному використанні фундаментальних положень сучасної економічної теорії, наукових концепцій, теоретичних розробок вітчизняних і зарубіжних учених щодо іноземних інвестицій.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення поставлених у роботі завдань використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: теоретичне узагальнення, методи аналізу і синтезу – для узагальнення теоретичних основ дослідження трансформаційних процесів у міжнародній інвестиційній діяльності; системно-структурний підхід – для обґрунтування впливу карантинних обмежень на розвиток інвестиційної сфери, графічний метод – для ілюстрації впливу пандемії на світові інвестиційні потоки.

Інформаційною основою дослідження стали офіційні матеріали Центру системної науки та техніки (CSSE) при Університеті Джона Хопкінса, Організації Об'єднаних Націй, Доповіді про світові інвестиції 2015-2022 рр., а також матеріали наукових періодичних видань, аналітичні матеріали дослідницьких центрів тощо.

Об'єктом дослідження є глобальний ринок інвестицій. Предметом дослідження є умови та напрями розвитку й регулювання глобального ринку інвестицій в умовах мінливого безпекового середовища.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у розвитку теоретико-методологічних засад регулювання глобального ринку інвестицій та обґрунтуванні основних напрямів розвитку трансформаційних процесів інвестиційної діяльності в умовах мінливого безпекового середовища. Нові наукові положення, які формують наукову новизну результатів проведеного дослідження, полягають у наступному:

- удосконалено:
- стратегічні напрями трансформації світових інвестиційних потоків в умовах мінливості безпекового середовища, які пропонують зосередження на розвитку зеленої економіки та низьковуглецевої енергетики, активізації ІТ-сфери;
- сутність поняття «трансформація інвестиційного процесу», яке пропонується розглядати як зміну кількісно-якісного складу учасників світового інвестиційного процесу, що відбувається під впливом змін у глобальному безпековому середовищі.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження полягають у доведенні теоретичних положень до рівня рекомендацій, спрямованих на використання змін у сфері інвестицій для забезпечення ефективної роботи підприємств і покращення економічного стану країни. Запропоновані у роботі наукові розробки та рекомендації використано у практичній діяльності акціонерним товариством «Державний експортно-імпортний банк України» (довідка № 064-32/2153-БТ від 11.06.2021 р.).

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати теоретичних досліджень апробовані на 1 університетській та 5 міжнародних науково-практичних конференціях, у тому числі: «Стратегічні напрями зовнішньоекономічної політики Європейського Союзу» (м. Харків, 2021 р.),

«73-я наукова конференція професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету» (м. Полтава, 2021 р.), «Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність» (м. Полтава, 2021 р.), «New Challenges in the World Economy: Problems, Opportunities» (м. Баку, Азербайджан – м. Полтава, 2021 р.), «The European Union after BREXIT» (м. Софія, Болгарія, 2021 р.), «Системний аналіз міжнародних економічних відносин» (м. Київ, 2021 р.), міжнародна науково-практична конференція «Академічна й університетська наука: результати та перспективи» (м. Полтава, 2022 р.).

Наукові публікації. Основні матеріали дослідження знайшли своє відображення у 10 наукових працях, із них – 1 стаття у науковому фаховому виданні України; 1 стаття – у виданні іноземної держави, які включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus; 1 тези університетської та 5 тез міжнародних науково-практичних конференцій, із них – 2 тез, опублікованих за кордоном; та 2 авторських свідоцтва на твір.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 100 найменувань на 12 сторінках та додатків. Повний обсяг роботи викладено на 100 сторінках машинописного тексту, включаючи 3 таблиці та 10 графіків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття інвестицій, їх призначення у світовій економіці

Термін «інвестиції» походить від англійського слова «to invest», що означає «вкладати». У Великому економічному словнику інвестиції визначаються як сукупні витрати, реалізовані у формі довгострокових вкладень капіталу у промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі господарства [3]. У Міжнародних стандартах обліку та аудиту інвестиції – це частина активу, що необхідна підприємству для накопичення багатства (капіталу) шляхом вкладення коштів, амортизації капіталу та отримання інших вигод інвестором, подібних доходам від торговельних відносин.

Виходячи із існуючих зарубіжних та вітчизняних підходів до трактування поняття «інвестиції», дотримуємося позиції, що інвестиції з точки зору міжнародних економічних відносин слід розглядати як складову світової економіки, яка стосується вкладання капіталу у підприємство з метою подальшого його примноження і, як наслідок, отримання прибутку. Згідно з Законом України «Про іноземні інвестиції», під цим поняттям розуміються всі види цінностей, що вкладаються безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту. У свою чергу, поняття «інвестиційний процес» варто розглядати як фінансування певних проектів, що створює зв'язки з його учасниками та інвестиційним середовищем, у якому безпосередньо відбувається інвестиційна діяльність. Трансформація інвестиційного процесу – це зміна кількісно-якісного складу

учасників світового інвестиційного процесу, що відбувається під впливом карантинних обмежень.

Інвестування і фінансування зазвичай тісно взаємопов'язані: інвестування (використання капіталу) є неможливим без відповідного фінансування (одержання капіталу), і навпаки, одержання капіталу (фінансування) не має сенсу без подальшого вигідного його застосування (інвестування). Проте бувають випадки, коли вони не ідентичні один одному, наприклад, при перефінансуванні (коли відбувається зміна в попередньому фінансуванні, наприклад, шляхом заміни поточного кредитного фінансування залученням нового власного капіталу) і при змінах в інвестиційній програмі (коли фінансові кошти, передбачені для фінансування одного проекту, залучаються для фінансування іншого проекту).

В інвестиційних процесах беруть участь усі суб'єкти міжнародної економічної діяльності: біржі інвестицій, страховики, інвестори, підприємства, в які вкладаються інвестиції, посередники, постачальники, підрядники та замовники. Частіше за все функції учасників інвестиційних процесів виконують юридичні особи.

У статистичній практиці макрорівневих досліджень реалізація інвестиційного процесу розглядається через діяльність, яка характеризується набором певних економічних показників. На рівні регіону, галузі, країни статистика вивчає процеси через збирання мікрорівневої інформації, тому на цих рівнях результатом діяльності виступає процес з притаманними йому закономірностями розвитку (активний, пасивний, прискорений, уповільнений, рівномірний, тощо). Таким чином, інвестиційну діяльність й інвестиційний процес слід розглядати як дві сторони одного цілого, враховуючи особливості їх прояву і взаємозв'язку на різних рівнях.

На Рис. 1.1 представлено процес формування інвестиційного процесу на макрорівні.

Рис. 1.1. Аналітична модель формування інвестиційного процесу на макрорівні [37]

В умовах активізації глобалізаційних процесів виникла потреба створення вільних економічних зон для забезпечення ведення конкурентної боротьби на зовнішніх ринках, а саме: забезпечення руху робочої сили, використання ефективних і новітніх методів аналізу зовнішнього ринку, наявність ринку засобів виробництва тощо. На сьогоднішній день уряди провідних країн світу створюють податкові пільги для інших держав для того, щоб забезпечити активний міжнародних рух інвестицій. У сучасному світі економічна стабільність країни залежить не тільки від того, скільки і що вона виробляє, а й від того, скільки та у що вона інвестує.

За даними дослідження І. Боренштейна, вплив прямих іноземних інвестицій на економічне зростання прямо пропорційно залежить від якості людського капіталу в країні [3]. Ефективний менеджмент разом із інвестиціями має значною мірою підвищити конкурентоспроможність підприємства як на світових ринках, так і при веденні конкурентної боротьби із закордонними компаніями на внутрішньому ринку.

Заслуговує на увагу точка зору відомих вчених Л. Дж. Гітмана та М. Д. Джона. Науковці виділяють наступні типи інвестицій [38]:

1. У фондові цінності – вкладення капіталу в акції, облігації, опціони.

2. У майнові цінності – вкладення в обладнання, споруди й інші необоротні та оборотні активи.

Вибір об'єкту інвестування залежить від того, з якою метою інвестиції залучаються. Це може бути створення нових виробничих потужностей, створення нових робочих місць, залучення у виробництво нових технологій тощо.

У контексті іноземних інвестицій неможливо не згадати такі ключові поняття як «втеча капіталу» та «чистий приплив капіталу». Перше визначення характеризується великим обсягом інвестицій у більш сприятливі для цього країни, а друге – різницею між капіталом, який надійшов з-за кордону, та вивезеним капіталом.

Уряди країн можуть здійснювати регулювання інвестиційної діяльності за допомогою безпосередньої участі в ній. Найбільш яскравим прикладом таких випадків є випуск державних боргових зобов'язань з метою стабілізації курсу національної валюти. Таким чином, держава може сама стати об'єктом інвестування. Проте частіше уряди виступають у ролі капіталовкладника, коли виділяють кошти на створення нової інфраструктури.

Окремо слід виділити державну іноземну допомогу у вигляді грантів, кредитів та ін. Дана категорія є досить суперечливою, так як існують випадки, коли державна іноземна допомога мала позитивний вплив на економіку країни-реципієнта (як приклад можна привести Ізраїль та Угорщину), і поряд із ними є чимало прикладів невдалого використання такої допомоги (особливо це поширено в африканських країнах).

При переході від адміністративно-командної до ринкової економіки Україна, як і інші країни колишнього СРСР, у повній мірі відчула на собі важливість злагодженого руху інвестиційних потоків. Так як підприємства не мали достатньої кількості фінансів для забезпечення якісної роботи, залучення коштів із зовнішніх джерел стало життєво необхідним.

Одним із найпотужніших двигунів світової економіки є конкурентоспроможність. Будь-яке підприємство перебуває у постійному змаганні з іншими підприємствами в їх спільній галузі. У тому числі конкурентна боротьба ведеться і за капіталовкладення, так як інвестиції допомагають бізнесу досягти основної мети – прибутку. Одним із перших, хто розглядав конкуренцію на міжнародному рівні, був М. Портер [17]. У своїй теорії міжнародної конкурентоспроможності він висвітлив прямий зв'язок між конкурентоспроможністю фірми та країни.

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) розглядає конкурентоспроможність як можливість утримувати високий рівень факторного доходу та зайнятості при міжнародній конкуренції [39].

Досить часто поняття інвестиційної конкурентоспроможності ототожнюється з інвестиційною привабливістю. Проте, на нашу думку, ці визначення є надто різними, щоб вважати їх синонімами. Інвестиційна конкурентоспроможність – це ступінь продуктивності капіталу, вкладеного у певне підприємство чи галузь. Інвестиційна привабливість, у свою чергу, є набором фінансово-економічних показників, які визначають зацікавленість потенційних інвесторів у фірмі або галузі. Можна сказати, що інвестиційна конкурентоспроможність є складовою інвестиційної привабливості.

Крім того, вищезгадані поняття мають різні об'єкти, вимірюються кожна своєю одиницею, а також їх характеризують різні за сутністю процеси.

Нижче наведені основні відмінності у названих двох категоріях. З даної таблиці бачимо, що інвестиційна привабливість є набагато ширшою категорією, що вмещає в собі більшу кількість критеріїв. Основними критеріями, за якими різняться два дані поняття, є об'єкт, основні одиниці виміру, та ключовий процес, який вони характеризують.

Таблиця 1.1

Порівняння понять «інвестиційна конкурентоспроможність» та
«інвестиційна привабливість»

	Інвестиційна конкурентоспроможність	Інвестиційна привабливість
Об'єкт	Підприємство чи галузь	Загальні економічні процеси
Основні одиниці виміру	Прибуток, ефект від вкладення капіталу	Потужність потоків інвестицій
Ключовий процес	Безпосередньо вкладання капіталу	Пошук способів залучення інвестицій

Джерело: складено автором.

Ще однією парою понять, які часто замінюються одне одним, є інвестиційна діяльність та інвестиційний процес. Так, О. Підхомний виділив наступні відмінності між цими категоріями [39]:

– не всі заходи, які відносяться до інвестиційної діяльності, стимулюють інвестиційні процеси. Уявімо, що певна компанія має на меті вкласти кошти у підприємство, яке працює в хімічній промисловості. Претендентами було декілька фірм, і по відношенню до кожної з них проводилася пошукова робота для того, щоб визначити ступінь їх інвестиційної привабливості. В результаті було обрано лише одне підприємство, а збір інформації про інші хоч і вважається складовою інвестиційної діяльності, не став частиною безпосередньо інвестиційного процесу;

– інколи інвестиційний процес відбувається окремо від інвестиційної діяльності. Зазвичай це характерно на ринку цінних паперів, коли нарахування дивідендів (інвестиційний процес) відбувається після купівлі акції, що являє собою інвестиційну діяльність;

– коли мова йдеться про інвестиційну діяльність, мається на увазі, що приріст капіталу спостерігатиметься тільки в одного інвестора. В інвестиційному процесі вигоду отримують всі сторони.

Підсумовуючи все вищесказане, можемо зробити висновок, що інвестиційний процес є більш послідовним, у той час як інвестиційна діяльність є досить мінливою та залежною від багатьох чинників, на які донор інвестицій звертає увагу при вкладенні капіталу.

На міжнародній арені існують чотири основні групи факторів, які визначають інвестиційну привабливість. Цими факторами є:

1) загальноекономічні (визначають швидкість зростання економіки країни, розміри чистого прибутку у випадку інвестування, конвертованість національної валюти країни);

2) ресурсноекономічні (вказують на ситуацію з ресурсами країни та ступінь вигідності її географічного положення);

3) політикоекономічні (допомагають визначити, наскільки політика уряду країни є передбачуваною, ступінь закритості її економіки тощо);

4) глобальноекономічні (поточна ситуація на світовій економічній арені, зокрема в інвестиційній сфері, рівень пов'язаності економіки країни-рецепієнта з іншими країнами та об'єднаннями).

Окремим чином слід відзначити особливу актуальність для даного дослідження роботи Джона Даннінга та Райнеша Нарула. У своїх працях вони показали наявність зв'язків між вивезенням прямих інвестицій та міжнародним виробництвом ТНК. Їхня теорія отримала назву «концепція шляхів інвестиційного розвитку», або «еволюційна модель прямих інвестицій». Згідно з даною концепцією деякі країни мають схильність до того, щоб бути імпортером, а деякі – щоб бути експортером. Відповідно до цієї здатності вчені виокремили п'ять головних ступенів, через які держава проходить під час свого інвестиційного розвитку [40]:

1) розташування країни не надає їй тих переваг, які необхідні для того, щоб мати інвестиційну привабливість;

2) кількість інвесторів збільшується, у той час як обсяги капіталу, який йде на експорт, є відносно невеликим;

3) скорочення іноземного інвестування разом із подальшим зростанням вивезення капіталу;

4) приток інвестицій до країни є рівним (або навіть меншим) по відношенню до обсягів вивезеного з країни капіталу;

5) довгострокове вирівнювання розмірів вкладених у країну іноземних інвестицій і вивезеного капіталу. Дана стадія характерна для розвинених країн.

З кожним роком економіки країн світу стають більш пов'язаними між собою, що не може не сказатися на інвестиційній сфері. Так, кількість підприємств, що ведуть міжнародну інвестиційну діяльність, стає дедалі більшою. Це можна пояснити теорією Джеймса Тобіна, яка проголошує, що ці підприємства мають на меті максимізувати вартість свого акціонерного капіталу. Цю теорію можна виразити формулою $AK=A-B$, де AK – акціонерний капітал, A – ринкова вартість активів, а B – борги підприємства.

Згідно з даною теорією фірма буде вести інвестиційну діяльність до тих пір, поки вкладання в активи буде призводити до зростання її акціонерного капіталу.

Найкраще суть теорії розкриває коефіцієнт Тобіна: $q=P/C$, де q – власне коефіцієнт Тобіна, P – ринкова вартість активів підприємства, тобто вартість його акцій, а C – їх відновна вартість, тобто витрати, необхідні для придбання всіх активів підприємства. Чим сильніше q перевищує одиницю, тим більш привабливою для можливих інвесторів є фірма.

Останнім часом спостерігається інтенсифікація світового руху інвестицій, так як кількість країн, які наросили фінансові ресурси і, як наслідок, мають їх надлишок, збільшується з кожним роком. Якщо раніше розвинені країни самі були об'єктом інвестування, то тепер їм стало

вигідніше вкладатися у виробництво бідніших країн у зв'язку з тим, що ресурси там є дешевшими, а уряди більш охоче приймають іноземний капітал.

Одним із хрестоматійних прикладів успішного залучення інвестицій є Китай, який завдяки прямим іноземним інвестиціям перетворився на одну з наймогутніших країн світу. Переломним моментом для китайської економіки стала так звана політика відкритих дверей, запроваджена тамтешнім урядом у 1978 р. У ті часи завдяки ряду заходів із підвищення інвестиційної привабливості країни Китай зміг переконати весь світ, що інвестувати в його економіку дійсно варто.

Проте Україні повторити цей успіх наразі не вдається. Головною причиною можна назвати високу чутливість нашої економіки до формажорних ситуацій, таких як криза 2007-2009 рр., військових конфлікт, який почався у 2014 р., пандемія коронавірусу та повномасштабне військове вторгнення росії у 2022 р. Безумовно, ці епізоди спричинили різке скорочення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, а самі українські підприємства досі не змогли наростити свій інвестиційних потенціал. Також імідж нашої країни на світовому ринку підриває той факт, що більшість наявних інвестицій походять з країн, які активно ведуть офшорну діяльність. Вважаємо, що для покращення інвестиційного клімату України варто розробити передбачувану та послідовну державну політику щодо «висвітлення» тіньової сторони вітчизняної економіки.

Отже, проаналізувавши роботи авторів, які найбільшим чином корелюють з інвестиційною сферою, можемо відзначити, що категорії «інвестиційна діяльність» та «трансформація інвестиційної діяльності» є надзвичайно широкими, різноплановими та багатограними. Можемо зробити висновок, що науковці в різних галузях науки трактують та розглядають дані поняття згідно їх наукових потреб.

Різні наукові джерела пропонують різну класифікацію іноземних інвестицій, проте найбільш поширеним є наступний поділ [42]:

1) реальні іноземні інвестиції передбачають вкладення капіталу в необоротні активи, такі як устаткування, виробничі споруди та ін.;

2) фінансові іноземні інвестиції являють собою вкладення в цінні папери, цільові вклади в банках тощо;

3) інтелектуальні іноземні інвестиції мають на меті капіталовкладення в об'єкти інтелектуальної власності.

Основні джерела інвестицій умовно можна поділити на наступні чотири види [46]:

– власні – основний прибуток, прибуток від продажу та/або ліквідації власних активів, отримані страхові виплати, інвестиційні ресурси фізичних осіб;

– залучені – фінанси, отримані внаслідок випуску цінних паперів, внески зацікавлених фізичних чи юридичних осіб;

– бюджетні – часткове чи повне фінансування державою перспективних проектів;

– позичкові – кредити та позики.

Як вже відомо, головною метою інвестування є отримання прибутку. Логічно, що чим більше капіталу буде вкладатися в галузі, з допомогою яких інвестор зможе досягнути максимального економічного ефекту, у той час як менш рентабельні сфери економіки недофінансовуються. Така ситуація може стати поштовхом до інфляції, і саме тому для кожної країни необхідною є розробка дієвої інвестиційної політики, яка цього не допустить.

На таблиці 1.2 представлені способи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, які мають на меті рівномірний розподіл капіталовкладень між усіма галузями економіки країни. Умовно їх можна поділити на внутрішні, до яких відносяться заходи, які можуть бути запроваджені тільки на теренах певної країни та відносяться до її внутрішньої політики, та зовнішні, які вимагають від країни розширення своєї діяльності за свої кордони та залучення іноземних суб'єктів

інвестиційної діяльності. Слід зазначити, що для кожної країни запропоновані шляхи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності будуть мати різний ступінь ефективності.

Таблиця 1.2

Основні способи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності

ВНУТРІШНІ	ЗОВНІШНІ
процентна ставка	робота над позитивним інвестиційним іміджем країни
податкові пільги	участь у транснаціональних і регіональних угодах щодо інвестицій
активізація внутрішнього фінансового ринку	активізація експортної діяльності
регулювання курсу національної валюти	підписання договорів про міжнародну торгівлю
стимулювання розвитку внутрішнього споживчого ринку	використання послуг агенцій із залучення інвестицій

Джерело: складено автором за даними [23].

Міжнародні організації є надзвичайно важливими гравцями на інвестиційному полі. Це пов'язано з тим, що вони регулюють відносини між країнами-членами, встановлюють ті чи інші правила розвитку економіки окремих держав або навіть регіонів, накладають обмеження чи, навпаки, сприяють активізації діяльності в певних областях певним країнам (підприємствам, що їх представляють). Саме тому для підприємства, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність (особливо збуту) надзвичайно важливо бути цікавими для таких організацій.

Однією з найвідоміших міжнародних організацій, яка впливає на світовий рух інвестицій, є Світова організація торгівлі (СОТ). Дана організація просуває ідеї лібералізації міжнародної торгівлі та вільний доступ до національних ринків і джерел сировини, що в теорії має підвищити обсяг інвестицій і зайнятості у всьому світі. СОТ було

розроблена низка документів, які детермінують правила гри на світовій торговельній арені для країн-членів.

Економічні зв'язки, які виникають між реципієнтами та донорами з приводу об'єктів інвестування, характеризуються поняттям інвестиційного ринку. На ньому виникають два види попиту – потенційний і конкретний. Перший вид стосується прибутку, щодо якого не має інвестиційних планів, проте він може стати джерелом інвестицій у подальшому житті підприємства. Конкретний попит з'являється, коли власник прибутку здійснює інвестиційну діяльність на практиці.

Таким чином, поняття інвестицій є надзвичайно багатогранним і може трактуватися по-різному залежно від контексту. Та всі науковці є одностайними щодо того, що добре налагоджені інвестиційні процеси позитивно впливають на будь-яку сферу економіки країни.

В умовах глобалізації дедалі більшу роль у міжнародних економічних відносинах відіграють іноземні інвестиції, так як вони є ефективними при виході підприємства на світовий ринок. Причиною цього стало поширення світом діяльності транснаціональних корпорацій, робота яких напряму пов'язана з вкладенням капіталу за кордон та його надходженням з інших країн. Та останнім часом поширюється практика, коли міжнародну інвестиційну діяльність ведуть не тільки масштабні компанії, а й відносно невеликі підприємства. Залежно від своєї мети інвестор обирає реципієнта за допомогою розрахунків ключових показників його інвестиційної привабливості. Дана схема працює не тільки для фірм, а й для держав.

Одна країна може вести інвестиційну діяльність щодо іншої у багатьох формах, і в деяких випадках приведення в тонус інвестиційних потоків допомагало країнам вивести свою економіку на новий рівень. Розвинені країни, для яких характерним є надлишок капіталу, можуть

відіграти неабияку роль в економічному становленні бідніших країн. Україна ж поки не може отримати належний обсяг прямих іноземних інвестицій, так як наша економіка не відрізняється стабільністю, що у свою чергу знижує її конкурентоспроможність, а на світовому ринку інвестицій конкурентоспроможність є одним із вирішальних чинників при прийнятті рішення про вкладення капіталу в економіку тої чи іншої держави. Нерідко дане поняття ототожнюється з інвестиційною привабливістю, проте воно скоріше є її частиною, ніж рівноправним заміником. Інвестиційна ж привабливість додатково характеризується рядом інших не менш важливих компонентів.

Також досить часто можна зустріти випадки, коли поняття «інвестиційних процес» та «інвестиційна діяльність» виставляються як синоніми. У даному підрозділі наведено причини, чому так вважати не варто.

Головним завданням кожної держави є розробка якісної інвестиційної політики, яка не допустить спотворення розподілу капіталу між галузями. Це можна зробити різними способами, які підбираються індивідуально для кожного випадку.

Рух інвестицій між країнами регулює низка міжнародних організацій, головною метою яких є збільшення обсягів капіталовкладень в країни, які цього потребують та підвищення рівня зайнятості у всьому світі.

Розглянувши теоретичні основи дослідження процесів трансформації міжнародної інвестиційної діяльності, ми дійшли висновку, що під поняттям трансформації іноземних інвестиційних потоків варто розуміти зміни у кількісно-якісному складі учасників світового інвестиційного процесу, що відбуваються під впливом змін у глобальному безпековому середовищі.

1.2. Роль іноземного інвестування у розвитку економіки країн світу

Структурна економічна трансформація є одним з ключових аспектів процесу економічного зростання, який полягає у перерозподілі ресурсів (особливо робочої сили) з менш продуктивної на більш продуктивну діяльність, а також зміни у складі виробництва та середній продуктивності праці в економіці в цілому. Перетворення, спричинені переходом ресурсів у вторинний сектор економіки, давно розглядалися як запорука економічного розвитку країн з низьким рівнем доходу, оскільки даний сектор пропонує, більше можливостей, ніж сільське господарство або більша частина сфери послуг.

Прямі іноземні інвестиції є каталізатором для науково-технічного співробітництва між країнами, розповсюдження інновацій світом і підвищення глобальної продуктивності праці. Як наслідок, при налагодженому русі світових інвестиційних потоків спостерігається пошвавлення інтеграційних процесів національної економіки країни у світові економічні процеси та підвищення добробуту її населення.

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати низку вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу, трансфер новітніх технологій та ноу-хау, комплексне використання ресурсів, розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас, використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня

конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон.

Питання ПІІ залишається важливим у контексті фінансової глобалізації в усіх державах, а зокрема в країнах, що розвиваються.

Позитивний ефект на економіку країни матимуть іноземні капіталовкладення, спрямовані на покриття її потреб у продукції та/або сировині та на підтримку перспективних експортоорієнтованих галузей. За даних умов прямі іноземні інвестиції виконують роль трампліна на шляху країни до міжнародного поділу праці та міжнародного розподілу капіталу.

Міжнародний поділ праці є найвищим ступенем розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація певних країн та обмін випущеною продукцією визначеної кількості та якості. Міжнародним розподілом капіталу називають транснаціональний рух певної вартості у товарній чи грошовій формі з метою отримання прибутку чи підприємницького ефекту.

Тенденція зростання значущості інвестицій у сучасному світі пов'язана з процесом переходу до постіндустріального суспільства, високим ступенем глобалізації та збільшенням конкуренції в регіональному та світовому масштабах. Процес переходу розвинених країн від індустріального до постіндустріального суспільства, що зародився на початку 50-х років ХХ століття в США і країнах Європи, висуває серйозні виклики, які вимагають постійного економічного розвитку країн. Розвиток сфери послуг і посилення взаємозв'язку економік країн світу вимагають від національних економік держав схожої частки доданої вартості. У виробництві першість отримують високотехнологічні підприємства, в яких міститься весь цикл переробки від сировини до кінцевого продукту. Високий ступінь глобалізації диктує свої правила: конкуренція відбувається між усіма світовими компаніями і на всіх ринках. Темп оновлення продукції і технологій, а з ними і темп

оновлення виробничих фондів, разюче прискорився, пред'являючи до інвестицій якісно вищі вимоги.

Ці проблеми постали у повній мірі перед усіма державами земної кулі, у тому числі перед країнами з перехідною економікою, які, відстаючи від розвинених країн, перебувають у більш складних умовах, переживаючи численні трансформації – політичні, економічні, соціальні, геополітичні. Серед країн з перехідною економікою в Європі виділяються країни Центральної і Східної Європи (ЦСЄ), країни Прибалтики та колишнього СНД. Різні групи країн ЦСЄ, у свою чергу, знаходяться на різних етапах переходу. Особливо це пов'язано з тим, що ряд з них вже було прийнято до ЄС, а інші тільки проходять складний шлях підготовки.

Світовий досвід останніх років наглядно демонструє, що неможливо домогтися стабільного і тривалого економічного зростання без складного комплексу заходів, спрямованого на підвищення інвестиційної привабливості країни і поліпшення внутрішнього інвестиційного клімату. Саме залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій в економіку країн, що переживають трансформацію, дозволяє модернізувати, розвивати підприємства країни, створюючи основу для всього комплексу подальших реформ.

Застосування теорії монополістичної конкуренції на транснаціональних корпораціях зумовило необхідність дослідження таких елементів, як широкий доступ до факторів виробництва та ринків, а також економії в рамках міжнародного виробництва, реалізації продукції та постачання. Ця теорія використовувалася для вивчення факторів, що сприяють успіху операцій ТНК як на внутрішніх, так і зарубіжних ринках.

Життєвий цикл товару складається з трьох основних фаз: інновація, зрілість і стандартизація. Компанії, які виводять на ринок інноваційні товари, можуть користуватися тимчасовою монополією на ринку під час представлення нового товару. Коли ж він вступає у другу і третю фази, то для того, щоб успішно співіснувати зі своїми конкурентами, компанія

вимушена застосовувати стратегію інтернаціоналізації. У період втрати продукцією своєї ринкової новизни компанія шукає можливість її експорту. На цьому етапі конкуренція стає більш жорсткою. Зрештою, на етапі стандартизації компанії повинні знайти найбільш вигідні місця розміщення виробництва в інших країнах. На етапі стандартизації компанії здійснюють капіталовкладення за рубіж, намагаючись зберегти своє лідерство й отримати перспективу реекспортувати даний товар на внутрішній ринок, де він з'явився вперше.

Крім того, що фактично здійснюване інвестування стимулює макроекономічний розвиток, ПІІ здійснюють позитивний вплив на зростання економіки країни, підвищуючи загальну продуктивність факторів виробництва, а якщо говорити більш узагальнено, ефективність використання ресурсів в економіці країни-реципієнта. Це відбувається по трьох каналах: завдяки тісному зв'язку, що існує між ПІІ та зовнішньоторговельними потоками, за допомогою перетікання з однієї сфери економіки в інші та завдяки іншим видам зовнішнього впливу на ділову сектор країни-реципієнта, а також через їх безпосередній вплив на структурні фактори, характерні для даної країни-реципієнта.

У менш розвинених країнах ПІІ роблять дещо менший вплив на економічне зростання, що завжди пояснювалося наявністю так званого порогового рівня зовнішнього впливу. Цілком очевидно, що для того, щоб країни, що розвиваються мали можливість скористатися вигодами від іноземної присутності на своїх ринках, їм необхідно досягти певного рівня розвитку в галузі освіти, технологій, інфраструктури та охорони здоров'я. Також не дозволяють країні в усій повноті скористатися вигодами від ПІІ недосконалі та слаборозвинені фінансові ринки. Низькофункціональне фінансове посередництво задає набагато більше негативного впливу на національні компанії, ніж на багатонаціональні. У деяких випадках це може призвести до дефіциту фінансових ресурсів, що заважає місцевим

компаніям скористатися можливостями, що відкриваються у сфері бізнесу за присутності в ній іноземних компаній.

По мірі того, як країни розвивають свою промисловість і досягають такого рівня розвитку, коли можуть називатися індустріальними, ПШ, що надходять ззовні, стимулюючи й активно підтримуючи зовнішньоторговельні потоки цих країн, сприяють їх подальшій інтеграції у світову економіку. Причиною цього є кілька факторів, а саме розвиток і зміцнення міжнародної мережі споріднених компаній, а також зростаюча значимість іноземних дочірніх компаній. В обох випадках це дозволяє зробити важливий висновок щодо ведення політики, а саме висновок про те, що на здатність країни, що розвивається, залучати ПШ сильно впливає отримання доступу до участі в експортно-імпорتنій діяльності. Це, у свою чергу, наводить на висновки, що та країна, яка прагне стати реципієнтом, повинна розглядати політику відкритості у сфері міжнародної торгівлі як головну в рамках своєї стратегії, і що, обмежуючи імпорт з країн, що розвиваються, країни, здійснюють інвестиції, серйозно скорочують можливості перших залучати прямі іноземні інвестиції. Країни-реципієнти могли б розглянути можливість прийняття стратегії залучення ПШ, заснованої на розширенні своїх відповідних ринків шляхом здійснення політики регіональної торгової лібералізації та інтеграції.

У теоретичній літературі виділяють наступні канали, за допомогою яких ПШ можуть сприяти зростанню в умовах трансформації економіки [28]:

– ПШ вносять вклад у національний капітал та збільшують рівень зайнятості. ПШ сприяють як збільшенню запасів людського та фізичного капіталу, так і модернізації фізичного капіталу та створенню нових робочих місць із зростанням виробництва. Інвестиції у фізичний капітал та збільшення зайнятості, у свою чергу, створюють позитивний ефект реального доходу, який збільшує попит на продукцію вітчизняних фірм.

– ПІІ – це канал передачі технологій. Найважливіший внесок ПІІ в економічне зростання полягає у характеристиці ПІІ як важливого механізму передачі знань та технологій.

– ПІІ підвищують продуктивність підприємств іноземних інвестицій. Поєднання передових управлінських навичок та технологій з домашньою робочою силою та затратами праці призводить до вищої продуктивності таких підприємств та дозволяє їм отримувати продукцію з меншими витратами, ніж вітчизняні фірми. Таким чином, підприємства іноземних інвестицій є більш продуктивними, ніж вітчизняні фірми, а отже, сприяють зростанню більше, ніж внутрішні інвестиції. Але така ситуація може скластися лише тоді, коли країни мають мінімальний запас людського капіталу.

Приплив ПІІ допомагає покрити дефіцит заощаджень, необхідний для фінансування проектів з розвитку країни та розвитку інфраструктури. Крім того, присутність іноземних фірм на ринку країни позитивно впливає на передачу технологій та ноу-хау, розвиток та реструктуризацію місцевих компаній шляхом приватизації, збільшенню обсягів міжнародної торгівлі, конкуренцію між фірмами, та формування людського капіталу.

Ступінь відкритості економік держав сприяє мобілізації капіталу з однієї країни до іншої, тим самим позитивно впливаючи на економічне зростання. Чим більше країна відкрита, тим імовірнішим є залучення ПІІ для фінансування прибуткових проектів, що призводить до збільшення темпів економічного зростання.

Однак ПІІ також можуть гальмувати розвиток приймаючих країн. Коли транснаціональні корпорації задовольняють потреби населення країни-реципієнта, вони конкурують із малими місцевими підприємствами, які, як правило, закриваються, і, як наслідок, це має негативний вплив на розвиток внутрішнього підприємництва. За словами С. Сотана, ПІІ чинять тиск на вітчизняні компанії, якщо вони не ґрунтуються на експорті [28].

Хоча деякі автори стверджують, що ПІІ позитивно впливають на загальну продуктивність підприємств, інші вважають, що цей вплив є незначним, особливо у виробничому секторі [37]. Одні науковці стверджують, що транснаціональні корпорації можуть сприяти підвищенню ефективності роботи місцевих фірм шляхом навчання робітників, які в майбутньому будуть працювати на місцевій фірмі, однак інші дослідження не підтримують цю точку зору, стверджуючи, що наслідки ПІІ є неоднозначними та залежать від того, чи економіка країни є короткостроковою чи довгостроковою.

На сьогоднішній день на світовому ринку інвестицій склалася наступна ситуація:

1. Великі обсяги ПІІ зосереджені у промислово розвинених країнах.
2. Портфельні інвестиції грають дедалі більшу роль у світовій економіці порівняно з прямими. Пояснити це можна розвитком світових фінансових центрів, сек'юритизації запозичень і посиленням позицій ринків євроакцій та єврооблігацій.
3. ПІІ можуть стати важелем впливу на економіки країн в географічному, функціональному та інституційному аспектах.
4. Чимала кількість ПІІ здійснюється транснаціональними компаніями.

Таким чином, ПІІ мають важливе значення у структурній трансформації економік і сприяють передачі технологій між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. У тому ж ключі значення ПІІ в країнах, що розвиваються, залишається беззаперечним. Так як економіки країн світу стають дедалі більше взаємопов'язаними, роль ПІІ у сучасній економіці вийшла на якісно новий рівень. В умовах обмеженості внутрішніх ресурсів в країнах, що розвиваються, ПІІ можуть бути виправдані своїм впливом на економічне зростання, рівнем бідності, припливом фінансових ресурсів, ступенем відкритості для міжнародних ринків та вдосконаленням можливостей місцевого управління та передачі

технологій. Більше того, ПІІ можуть фінансувати сектори з високою доданою вартістю та стимулювати перерозподіл ресурсів з найменш продуктивних секторів у найбільш продуктивні для досягнення ефективної структурної трансформації економіки.

Разом із постіндустріальним суспільством розвивається і конкуренція між країнами, що вимагає від всіх держав належного рівня економічного зростання. При грамотному використанні ПІІ цього можна досягнути досить швидко за допомогою створення робочих місць і залучення нових технологій у провідних галузях. Для цього розробляються та втілюються проекти з іноземним фінансуванням.

Ступінь відкритості економіки країни є одним із першочергових факторів, на які потенційні капіталовкладники звертають увагу, приймаючи інвестиційні рішення. Чим легше проникнути на ринок тієї чи іншої держави, тим охочіше туди вкладатимуться потенційні інвестори. Особливо актуальним даним твердженням є для діяльності ТНК.

При тому, що автори емпіричних досліджень доходять до висновку, що в різних країнах і секторах економіки вплив ПІІ на зовнішню торгівлю країн-реципієнтів є різним, поступово досягається консенсус з приводу того, що тісний зв'язок ПІІ з торгівлею слід розглядати у більш широкому контексті, ніж безпосередній вплив інвестицій на імпорт та експорт. Головна, пов'язана з торгівлею, вигода для країн, що розвиваються, від ПІІ полягає в тому, що в довгостроковій перспективі вони сприяють більш тісній інтеграції країни-реципієнта у світову економіку, і відбувається це, найімовірніше, коли зростають обсяги як імпорту, так і експорту. Іншими словами, все частіше визнається, що торгівля та інвестиції є взаємопосилюючими засобами здійснення транскордонної діяльності. Однак владі країн-реципієнтів при цьому необхідно звернути увагу на короткостроковий та середньостроковий вплив ПІІ на зовнішню торгівлю, особливо в тих випадках, коли в цій країні складається напружена ситуація з підрахунком поточних операцій платіжного балансу. Іноді

перед владою таких країн постає питання про те, чи не можуть привести угоди між підприємствами, що належать закордонним власникам та їх материнськими компаніями до скорочення валютних резервів країни.

1.3. Трансформаційні процеси в інвестиційній діяльності на прикладі роботи транснаціональної корпорації «Nestlé»

Протягом останніх кількох років Nestle зіткнулася з багатьма проблемами, однією з головних з яких була глобальна проблема поширення коронавірусної хвороби COVID-19 із запровадженням карантину на території більшості країн світу, що не могло не повпливати на господарську діяльність та фінансові результати компанії.

У результаті дослідження було встановлено, що продажі в 2020 р. знизилися на 8225 млн швейцарських франків порівняно з 2019 р. Операційний прибуток від торгівлі у 2020 р. зменшився на 1 282 млн швейцарських франків, також зменшилися й інші показники крім доходу від асоційованих і спільних підприємств – цей показник збільшився на 814 млн швейцарських франків.

Наразі Nestle планує інвестувати приблизно 1,3 млрд. дол. США протягом наступних п'яти років задля допомоги своїм фермерам і постачальникам перейти на використання методів регенеративного землеробства.

Визнаючи, що перехід до практики відновного землеробства пов'язаний з ризиками і втратами, у Nestle також заявили, що компанія підтримуватиме фермерів шляхом спільного інвестування, сприяння кредитуванню або допомоги в отриманні кредитів на необхідне обладнання. Також Nestle взяла на себе зобов'язання сплати премій за продукцію, вироблену з використанням методів відновного землеробства [22].

«Nestle SA», найбільша у світі компанія з виробництва кави, інвестує понад 1 млрд швейцарських франків (1 млрд. дол. США) до 2030 року, щоб заохотити фермерів, які постачають бренд Nescafe, використовувати більш сталі методи ведення сільського господарства, оскільки зміна клімату та екстремальні погодні умови загрожують урожаю [76].

«У нас не буде життєздатних кавових ферм через 20-30 років, якщо ми не вживемо заходів зараз», – сказав Девід Ренні, керівник кавового бізнесу Nestle.

Приклади того, що програма має на меті, включають заміну кавових дерев сортами, стійкими до хвороб і кліматичних змін, що може допомогти омолодити кавові ділянки та збільшити врожайність для фермерів. Nestle пропонує стимули та премії за відповідально вирощені боби, оскільки недостатня кількість фермерів впроваджує такі заходи самостійно.

Після вересневого оголошення плану оновлення Starbucks (бренд належить Nestle) і кількох змін, які відбудуться в даній мережі кав'ярень, Starbucks підвищив свій довгостроковий прогноз прибутку.

У своїй останній промові перед інвесторами головний операційний директор Джон Калвер, який покидає свою посаду, сказав: «Ми будували наші фізичні магазини для минулих часів, і нам потрібно оновитися, щоб бути актуальними на цей момент».

У третьому фінансовому кварталі 2022 р. мережа замовлень з автотранспорту, доставки та мобільних замовлень принесла 72% внутрішнього доходу, що на 9% більше, ніж у попередньому кварталі.

У Starbucks також анонсували нову передову технологію виготовлення холодних напоїв, яка пришвидшить швидкість приготування холодних напоїв. Наразі 60% усіх продажів напоїв Starbucks складають напої з льодом, такі як холодне пиво та яблучне хрустке вівсяне молоко Frappuccinos, причому влітку цей відсоток зростає до 75% [22].

Під час презентації дня інвестора Starbucks заявив, що компанія створила автоматизовані технології частково для зниження рівня стресу персоналу. Корпорація, яка мала найбільшу плинність кадрів з 2021 р., приділяє особливу увагу задоволеності співробітників.

Цифрова революція, що триває в Латинській Америці після розгортання першої в регіоні приватної автономної мережі 5G зі 100% локальною мережевою архітектурою, яка працює повністю окремо від публічної мобільної мережі, не могла не привернути увагу потенційних інвесторів. Завдяки співпраці Nestlé, Ericsson і постачальників послуг зв'язку Claro та Embratel став можливим відхід від автоматизованого типу фабрики до автономної – така трансформація узгоджується з прагненнями компанії «Індустрія 4.0» [76].

За останні кілька років Nestlé скористалася такими новими технологіями, як робототехніка, автоматизація, штучний інтелект? машинне навчання, віртуальна реальність і керування безпілотними транспортними засобами. Завдяки створенню приватної автономної мережі 5G вся її цифрова екосистема стане ще більш надійною та комплексною, створюючи нові інноваційні шляхи використання наявних технологій. Це нове рішення служить прикладом для інших виробників, які прагнуть прийняти цифрову трансформацію розумної фабрики.

Марсело Мелькіор, генеральний директор Nestlé у Бразилії, каже: «Національна операція Nestlé стане еталоном у безпрецедентному проекті, у якому вона зможе відчувати переваги 5G для промисловості 4.0. З нашими партнерами, які з самого початку вірили в цей піонерський проект, ми забезпечимо більшу оптимізацію роботи, щоб досягти важливих для галузі показників продуктивності та ефективності. Це ще один крок на шляху до інновацій та цифрової трансформації, яку Nestlé здійснює в країні, особливо на нашому заводі, відомому розробкою нових технологій, які пізніше впроваджуються в інших промислових підрозділах компанії» [22].

В Україні Nestle розроблятиме Master-проект і залучатиме 8 фермерських господарств, зосереджуючись на таких культурах як пшениця, гірчиця та сушені трави. Спільно з ТОВ «Зернарі» Nestlé співпрацює у впровадженні регенеративних підходів. Це допоможе зменшити викиди парникових газів під час діяльності компанії, прийняти масштабні та рішучих дій для виконання зобов'язань щодо скорочення викидів CO₂ до 2030 р. та досягнення вуглецево-нейтрального шляху виробництва до 2050 р.

Крім того, швейцарська компанія планує в найближчі десять років витратити понад 787 млн дол. США на сталий розвиток свого популярного бренду кави Nescafe.

Філіп Навратіл, керівник відділу кави та напоїв Nestle, сказав, що програма розвитку має три пріоритети: «збільшення доходів фермерів, скорочення викидів вуглецю та перехід до упаковки, що підлягає переробці». Він уточнив, що компанія продовжує працювати над остаточною сумою інвестицій.

Компанія зосереджує свої зусилля на ініціативах у сфері зеленої енергетики та відновлюваному сільському господарстві, щоб відновити здоров'я ґрунту та вирішити проблему двох третин викидів, які знаходяться в ланцюжку поставок сільськогосподарської продукції [76].

У жовтні 2022 р. у Nestlé розповіли про свої плани інвестувати 613 млн дол. США в економіку Індії до 2025 р. щоб розвинути існуючі бізнес-можливості та капіталізувати їх. Це найбільша інвестиція компанії в Індію з моменту початку виробництва там у 1961 р.

Генеральний директор Нестле Марк Шнайдер сказав, що інвестиції також підуть на розробки та розбудову бренду. Індія входить до десятки провідних ринків швейцарського гіганта, а продажі в індійських рупіях зросли на 10,8% з 2020 по 2021 рр [22].

14 вересня 2020 року Нестле Україна та Веолія Україна оголосили про запуск інноваційного проекту селективного збору побутових відходів

у малих містах Макарів, Нові Петрівці та Старі Петрівці (усі в Київській області) із загальною чисельністю населення приблизно 28 тис. людей. З інвестицією в розмірі понад 1,7 млн євро протягом п'яти років, проект спрямований на розвиток збору відходів та очищувальну інфраструктуру [76].

Працюючи на ринку України вже 27 років, Nestlé розвиває тут три фабрики та сервісний центр, який підтримує бізнес компанії у більш ніж 50 країнах. З початком повномасштабного вторгнення компанія зосередилась на безпеці 5800 українських працівників та їхніх родин і допомозі українцям в умовах війни.

Загальна кількість допомоги – це 120 млн порцій їжі, що дорівнює приблизно 3 порціям їжі на кожного українця. Допомога передається цілеспрямовано, в цьому компанії допомагають партнери – більш ніж 15 великих неурядових організацій та понад 200 благодійних організацій серед яких БФ «Покрова», БФ «Добряк», МБФ «Карітас Україна», БФ «З янголом на плечі», БФ «Happy Paw», БФ «Крила Надії», БФ «FoodBank», ГО «Тарілка» та інші.

Nestlé продовжує передавати продукти як цивільному населенню, так і, з допомогою благодійних організацій, військовим та підрозділам служб, які сьогодні допомагають захищати Україну.

Окрему увагу Nestlé приділила найменшим – команда співробітників, які працюють саме з дитячим харчуванням з лютого разом з партнерськими організаціями забезпечують поставки критично важливих продуктів харчування для дітей.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну пріоритетом була безпека співробітників Nestlé у Харкові, тому компанія допомогла в переміщенні до більш безпечних місць тим, хто вирішив виїхати з міста.

Щодня 8 працівників Харківської фабрики Nestlé завантажували у машини від 12 до 15 тонн вермішелі, супів і пюре «Мівіна». Разом з

міською адміністрацією та волонтерами продукти доставляли у метро, на вокзали і до більшості місць роздачі продуктів у Харкові та області. На допомогу було роздано весь запас продукції на складі – це 404 тонни «Мівіні». Як підраховали у компанії, це близько 7 мільйонів порцій теплої їжі.

Також компанія заклала у план своїх інвестицій виробництво продукції для благодійної допомоги – як на українських фабриках, так і на фабриках Nestlé в інших країнах.

Україна лишається у фокусі компанії і з економічної точки зору. По-перше, Nestlé має намір продовжувати інвестувати в економіку України, спираючись, у тому числі, на досягнення, які були зроблені до війни, зокрема в частині подальшого розвитку своїх українських фабрик та використання локальних сировини і пакувальних матеріалів для виробництва продукції, що призначена як для локального ринку, так і для експорту в країни Європи. По-друге, Nestlé має намір брати активну участь у відновленні України, і зараз розробляє відповідний план дій.

На Рис. 1.2 представлено обсяги продукції, виготовленої компанією на фабриках на Волині та у Львові протягом вересня 2022 р. З даних графіків видно, що на Волині найбільше виготовляють кетчуп (56% від загального обсягу виробництва, майонез (24%) і заправки (8%), а у Львові – батончики (32%), цукерки (24%), та вафлі «Світоч Артек» (21%).

Рис. 1.1. Обсяги виробництва фабрик Nestlé на Волині та у Львові за вересень 2022 р. [76]

Висновки до розділу 1

Наразі наявність іноземних інвестицій є однією з найважливіших умов успішного функціонування підприємства при його виході на світовий ринок. На рівні країни міжнародна інвестиційна діяльність може навіть допомогти вивести економіку на якісно новий рівень. Головною запорукою для цього буде грамотне розподілення капіталовкладень між галузями, які їх потребують. Зміни у кількісно-якісному складі учасників світового інвестиційного процесу, що відбуваються в умовах мінливого безпекового середовища, можна назвати трансформацією потоків іноземних інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції слугують поштовхом до розвитку науково-технічного співробітництва між країнами, розповсюдження інновацій світом і підвищення глобальної продуктивності праці. Іноземні капіталовкладення, спрямовані на покриття потреб тої чи іншої країни у продукції або на підтримку перспективних експортоорієнтованих галузей вважаються найефективнішими для економіки.

Особливо важливими ПІІ стали після формування постіндустріального суспільства, яке характеризується високим ступенем глобалізації та збільшенням конкуренції в регіональному та світовому масштабах.

Хрестоматійним прикладом підприємства, яке веде активну міжнародну інвестиційну діяльність, є швейцарська транснаціональна корпорація Nestlé. Одним із недавніх інвестиційних проектів компанії є програма з підтримки фермерів, які з нею співпрацюють.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СВІТОВИХ ПОТОКІВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПЕРІОД НЕБЕЗПЕК СВІТОВОГО МАСШТАБУ

2.1. Сучасні особливості та аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій у регіонах світу

Щороку міжнародні та регіональні операції з капіталом займають все більшу частку в національних економіках країн. Міждержавне управління світовими інвестиційними потоками постійно вдосконалюється у зв'язку з тим, що обсяги ПІІ зростають і потребують все більшого регулювання.

Одним із ключових чинників пошвидшення руху інвестицій у світі є велика кількість злиттів і поглинань серед підприємств різних країн.

Вже досить давно глобальний політичний клімат далеко не настільки сприятливий, як у період бурхливого зростання і розвитку на основі експортної експансії. Така ситуація не могла не вплинути на світові інвестиційні потоки. Разом з тим у країнах, що розвиваються, а особливо в найменш розвинених державах як ніколи гостро відчувається потреба в залученні інвестицій та заохочення експорту для підтримки індустріалізації, диверсифікації економіки та структурної трансформації.

Ринок інвестицій, особливо в контексті капіталовкладень у промислові потужності, стає все більш складним і конкурентним. Попит на інвестиції залишається як ніколи високим, пропозиція скорочується, а кон'юнктура на ринку стала набагато напруженішою, ніж раніше.

Саме на тлі вищезгаданих подій спостерігається неабияке зростання використання спеціальних (вільних) економічних зон (С(В)ЕЗ) в якості ключових інструментів політики для залучення інвестицій в промисловий розвиток. За останні п'ять років у всьому світі було створено більше 1 000

таких зон, і, за підрахунками ЮНКТАД, у найближчі роки їх число збільшиться як мінімум на 500 [23].

У країнах, що мають портфель С(В)ЕЗ або їх масштабні програми розвитку, директивні органи та фахівці-практики, зокрема в міністерствах з питань промисловості, торгівлі та інвестицій, у структурах, які відповідають за С(В)ЕЗ, а також в органах із заохочення експорту та інвестицій, прагнуть змінити ситуацію в зонах з низькими показниками і домогтися того, щоб нові зони виправдали очікування.

Та ще важливішим є те, що стратегію роботи С(В)ЕЗ сьогодні повинні визначати завдання сталого розвитку, сформовані в Цілях Організації Об'єднаних Націй в галузі сталого розвитку. У наш час, як ніколи раніше, дотримання в зонах найвищих соціальних, екологічних та управлінських стандартів стає конкурентною перевагою.

С(В)ЕЗ широко використовуються у більшості країн, що розвиваються, і в багатьох розвинених країнах. У цих географічно обмежених районах держава сприяє розвитку промисловості за допомогою податкових та регулятивних пільг, а також шляхом інфраструктурної підтримки.

З'являється багато нових видів С(В)ЕЗ та інноваційних програм, спрямованих на їх розвиток. У деяких з них основна увага приділяється новим галузям, таким як високі технології, фінансові послуги і туризм, що виходить за рамки виробничої діяльності традиційних С(В)ЕЗ, що характеризується істотною торговою складовою та високою трудомісткістю. Інші зони націлені на покращення екологічних показників, комерціалізацію науки, регіональний розвиток або відродження міст.

С(В)ЕЗ здатні внести важливий вклад у зростання і розвиток світової економіки. Вони можуть сприяти залученню інвестицій, створенню робочих місць і стимулюванню експорту – як прямо, так і опосередковано, – у тих випадках, коли вдається налагодити зв'язки між

зонами і рештою галузей економіки. Крім того, С(В)ЕЗ можуть сприяти участі в глобальних ланцюжках створення вартості, промислової модернізації та диверсифікації. Однак жоден з цих позитивних результатів не досягається автоматично.

Нижче представлено динаміку кількості С(В)ЕЗ у світі від початку виникнення даного поняття у 1975 р. до 2018 р. Так, спочатку нараховувалося 79 зон, а за 11 років їхня кількість зросла більше, ніж у 2 рази – до 176. Далі за такий самий період кількість С(В)ЕЗ у світі збільшилася до 845, та після 2002 р. спостерігається деяке зменшення інтенсивності створення зон – за період до 2018 р. їх кількість зросла з 3000 до 5400. Таким чином, за 43 роки кількість С(В)ЕЗ зросла більше ніж у 68 разів [23].

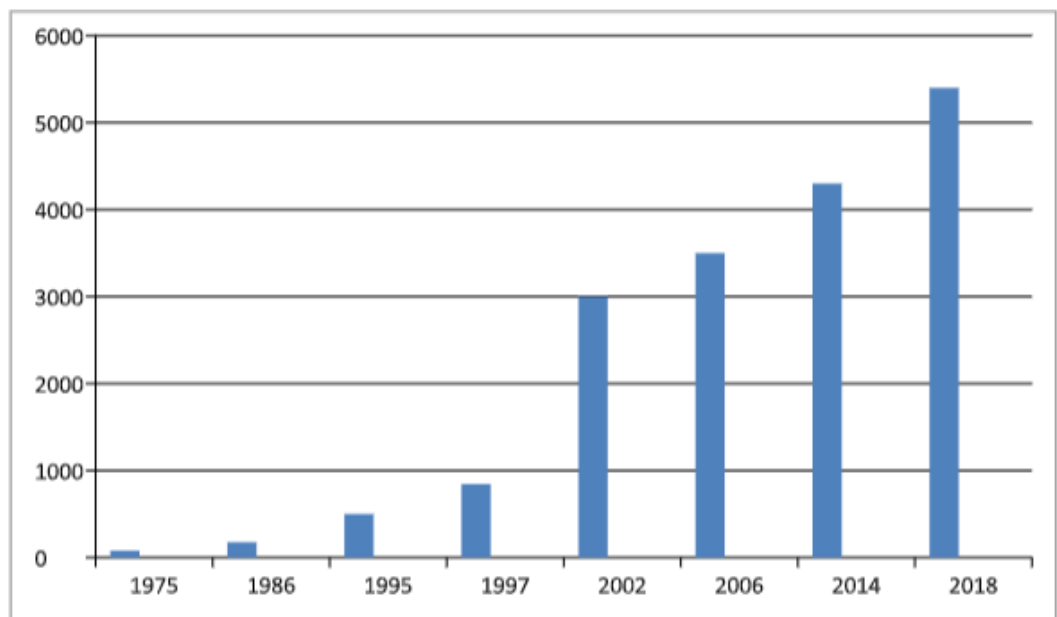

Рис. 2.1. Динаміка створення спеціальних (вільних) економічних зон у світі.

Джерело: побудовано автором на основі [29].

Проте лише невелика кількість країн регулярно отримує позитивні результати від впливу С(В)ЕЗ на їх економіку. Проведення оцінки ефективності зон є вкрай важливим, оскільки робота з виправлення ситуації в С(В)ЕЗ, які не досягли успіху, вимагає своєчасного діагнозу,

особливо з урахуванням значного обсягу державних інвестицій у розвиток зон. Українська влада намагалася імплементувати концепцію С(В)ЕЗ в економіку нашої країни, проте ці заходи мали кардинально обернений ефект – численні пільги для важкої промисловості у поєднанні з не менш численними корупційними схемами призвели до значних збитків.

Нові заходи з регулювання національної інвестиційної політики країн говорять про більш критичне ставлення до іноземних інвестицій. У 2018 р. близько 55 країн прийняли по щонайменше 112 заходів, які безпосередньо стосуються іноземного інвестування. Більше третини з них були пов'язані з введенням нових обмежень або правил, що є найвищим показником за останні два десятиліття. Головним чином вони виявляли занепокоєння, пов'язане з міркуваннями національної безпеки, продажем в іноземну власність найважливіших об'єктів інфраструктури, ключових технологій та інших важливих бізнес-активів. Крім того, з регулятивних або політичних причин було анульовано або заблоковано не менше 22 великих угод, що вдвічі більше, ніж у 2017 р. [30].

Нижче наведені обсяги інвестиційних потоків у різних регіонах світу. З представленої таблиці видно, що у порівнянні з попереднім роком капіталовкладення у 2018 р. дещо зменшилися, і особливо відчутними такі зміни були у країнах з розвинутою економікою. Єдиним регіоном, який дана тенденція не торкнулася, була Африка – там приплив ПІІ зріс на 9 млрд. дол. США.

У 2019 р. ситуація на світовому ринку інвестицій покращилася – майже в усіх регіонах світу обсяги капіталовкладень почали зростати. Винятками стали лише Африка та Азія – там ПІІ стало менше на 6 млрд. дол. США і 25 млрд. дол. США відповідно.

Можна стверджувати, що у 2019 р. обсяги потоків ПІІ починали повертатися до даних 2017 р., і за прогнозами ЮНКТАД кількість капіталовкладень продовжувала би зростати і далі, проте пандемія COVID-19 внесла свої корективи. Економічна інтеграція на поприщі

інвестицій та торгівлі з легкістю поширила економічну кризу в окремих країнах на всі регіони світу [26].

Прогнози на 2022 не можуть бути досить точними через невизначеність в економічній та геополітичній сферах.

Таблиця 2.1

Потоки ПІІ за країнами у 2017-2019 рр., млрд. дол. США

Група економік/регіон	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Світ	1700	1495	1540
Розвинені економіки	950	761	800
Європа	570	364	429
Північна Америка	304	297	297
Країни, що розвиваються	701	699	685
Азія	42	51	45
Африка	502	499	474
Латинська Америка	156	149	164
Країни з перехідною економікою	50	35	55

Джерело: складено автором за даними [32].

Використання аргументів національної безпеки в інвестиційній політиці виникло як інструмент контролю за іноземною участю в оборонній промисловості. З тих пір воно поступово розширювалося на інші стратегічні галузі та найважливіші об'єкти інфраструктури, і в даний час також використовується для захисту ключових національних технологій і ноу-хау, які в епоху нової промислової революції вважаються необхідними для забезпечення конкурентоспроможності країни.

Проте залучення інвестицій залишається пріоритетним завданням для всіх держав. Більшість нових заходів з інвестиційної політики все ж були спрямовані на лібералізацію, заохочення та спрощення процедур. Багато країн скасували або пом'якшили обмеження на ввезення іноземного капіталу в різних галузях. Зберігалася тенденція спрощення або раціоналізації адміністративних процедур, що стосуються іноземних

інвестицій. Крім того, кілька країн надали нові податкові пільги для інвестицій в конкретні галузі або регіони.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку глобального руху інвестицій дають змогу зробити наступні висновки:

Світові інвестиційні потоки набувають дедалі більшого значення для глобальної економіки, а отже потребують все більш досконалого регулювання. Кожного року розрив між попитом і пропозицією капіталовкладень зростає, що робить правила гри на світовому ринку інвестицій набагато жорсткішою у порівнянні з минулими роками. Така ситуація спричинила зростання популярності спеціальних (вільних) економічних зон, які функціонують на основі пільг та інфраструктурної підтримки.

Якщо раніше С(В)ЕЗ створювалися на основі промисловості, то тепер такі зони створюються і задля розвитку інноваційних галузей. Наразі пріоритетною метою зон є забезпечення сталого розвитку у країнах, що розвиваються, та за своєю суттю С(В)ЕЗ залишаються одним із методів залучення іноземних інвестицій. Зони виконують роль місця зустрічі країни-донора та країни-реципієнта, а кінцевий результат цієї зустрічі залежить від обсягів та ефективності використання інвестицій.

Одним із найвагоміших аргументів створення С(В)ЕЗ є створення нових робочих місць, що завжди матиме позитивний ефект на економіку будь-якої країни. Сучасні зони є соціально та екологічно відповідальними завдяки правилам і нормам, які були розроблені ЮНКТАД. Проте робота С(В)ЕЗ виявилася неефективною на теренах України через зловживання пільгами, передбаченими в зонах.

Останні роки характеризуються значним посиленням регулювання потоків іноземних інвестицій. Основними аргументами для цього є захист оборонної промисловості й основних технологій країн. Проте, не дивлячись на це, майже всі держави світу прагнуть залучити у свою

економіку іноземний капітал, тому процедура інвестування стала простішою.

Обсяги ПІІ у 2018 р. зменшилися у порівнянні з попереднім роком, проте у 2019 р. рух світових інвестиційних потоків знову пожвавився. Країни, що розвиваються, зокрема країни Африки та Азії, відчували це меншою мірою. У розвинених країнах приплив інвестицій складав близько 5%, не дивлячись на загальну нестабільність, спричинену виходом Великобританії зі складу Європейського Союзу. Тенденція покращення інвестиційної активності у світі могла би зберегтися, якби пандемія не ввела світ у кризовий стан [34].

Втрати, яких зазнала світова економіка, були значними в перші місяці поширення пандемії 2020 р., однак так само досить швидким було надолуження таких втрат у 2021р. Хоча на кінець 2021 р. не в усіх країнах виробництво вийшло на докризовий рівень, однак загальні (дворічні) втрати виявилися значно меншими, ніж оцінювалось спочатку. Більше того, за результатами 2020-2021 рр. світова економіка навіть зросла на понад 2,5% [35].

На світовій інвестиційній арені зросла роль екологічних, соціальних та управлінських факторів у прийнятті інвестиційного рішення. Пояснити це можна глобальним рухом до сталого розвитку.

2.2. Вплив карантинних обмежень на зміни у світових потоках іноземних інвестицій у розрізі галузей економіки

Карантин вдарив майже по всіх сферах світової економіки – починаючи від торгівлі та закінчуючи туризмом. У свою чергу це спричинило гальмування світового виробництва і, як наслідок, призупинило потік інвестицій до низки підприємств.

Із початком послаблення карантинних норм економічна ситуація стала дещо кращою в машинобудівництві та металургії, проте це не

захистило виробництво від зменшення його обсягів на 12,2%. Проте рекордного зростання зазнав онлайн-банкінг, так як інтернет-платежі активно увійшли в життя населення більшості держав світу [1].

У 2020 р. світові потоки ПІІ скоротилися щонайменше на 30% порівняно з 2019 р. Нижче представлено тенденції інвестиційного руху з 2015 р. по 2020 р. Можливі сценарії подальшого розвитку потоків ПІІ будуть залежати від успіху у сфері охорони здоров'я та заходів зі стабілізації економічної політики, що здійснюються урядами країн. За песимістичним сценарієм падіння ПІІ триватиме ще довше [5].

З Рис. 2.2 видно, що у 2015 р. світовий обсяг прямих іноземних інвестицій склав 1,23 трлн. дол. США, у 2016 р. ця цифра зросла до 1,81 трлн. дол. США, а наступного року почався спад обсягів ПІІ – у 2017 і 2018 рр. вони становили 1,52 трлн. дол. США і 1,2 трлн. дол. США відповідно. У 2019 р. темпи інвестування у світі активізувалися, що призвело до зросту ПІІ до 1,39 трлн. дол. США. У 2020 р. економічна криза, спричинена пандемією, змусила цей показник впасти до рекордних 859 млрд. дол. США [7].

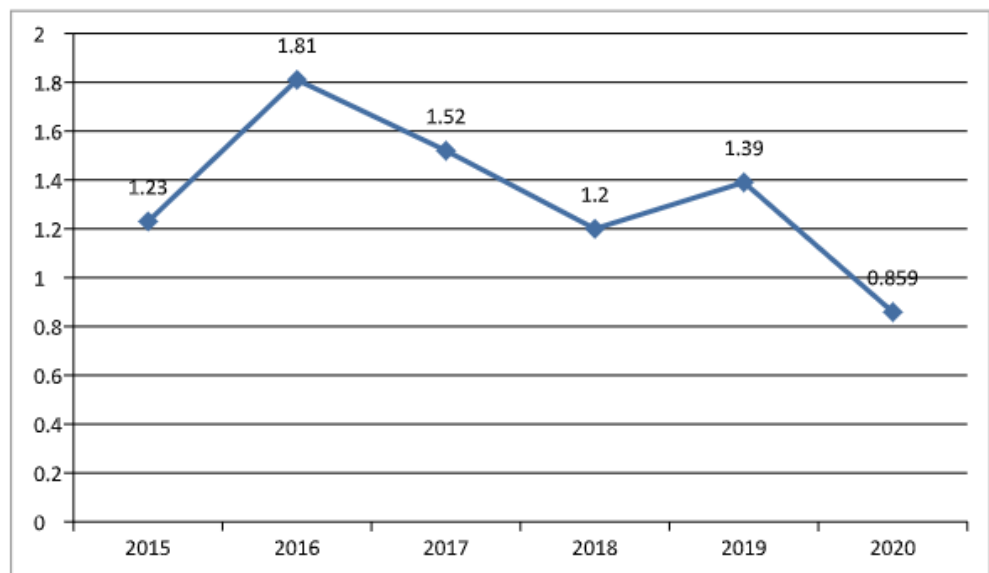

Рис. 2.2. Динаміка потоків прямих іноземних інвестицій за 2015-2020 рр., трлн. дол. США

Джерело: складено автором за даними [7].

Якщо спостерігати зміни у русі ППІ за регіонами, можна сказати, що найбільше постраждали країни Європи – маючи 203 млрд. дол. США надходжень у 2019 р., цей регіон зазнав втрат у 7 млрд. дол. США у 2020 р. Капіталовливання в держави Північної Америки скоротилися більше ніж впововину – 68 млрд. дол. США у порівнянні зі 156 млрд. дол. США минулого року. Прямих іноземних інвестицій у Африці стало менше на 28% – у 2019 р. їх розмір становив 23 млрд. дол. США, а у 2020 р. цей показник зменшився до 16 млрд. дол. США. Латинська Америка отримала на чверть менше капіталовкладень порівняно з попереднім роком – 62 млрд. дол. США проти 83 млрд. дол. США відповідно. Найменше від кризи постраждав інвестиційний ринок Азії – порівняно з 2019 р. загальний обсяг капіталовкладень країн цього регіону зменшився з 246 млрд. дол. США до 217 млрд. дол. США, тобто всього на 12% [8].

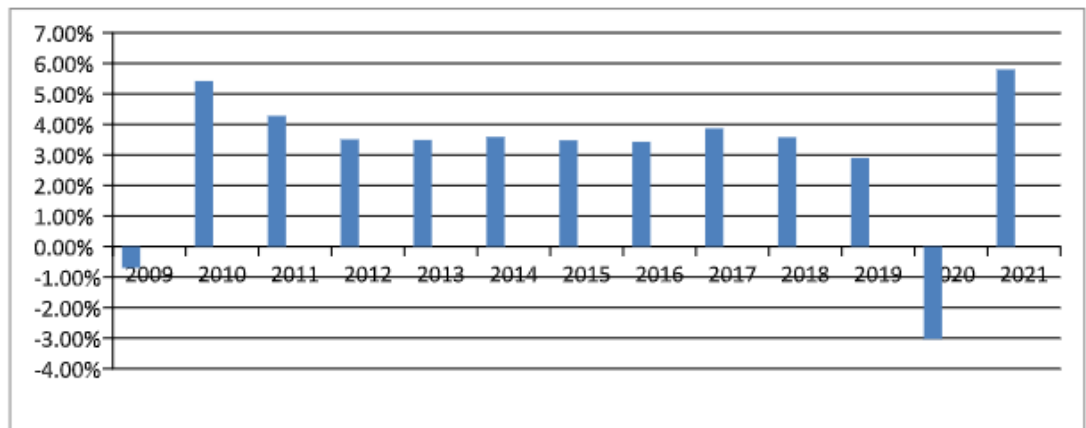

Рис. 2.3. Динаміка світового валового внутрішнього продукту.

Джерело: складено автором за даними [29].

Статистика демонструє зростання світового валового внутрішнього продукту (ВВП) за період з 2009 р. по 2019 р., з різким спадом у 2020 р. З графіка, наведеного нижче видно, що погіршення економічної ситуації на всіх світових ринках, у тому числі на ринку інвестицій, спричинило зміну динаміки світового ВВП зі зросту на майже 3% у попередньому р. до падіння на вдвічі більшу кількість – у 2020 р. рівень цього показника

склав -3%. Для порівняння, за часів кризи 2008-2009 рр. дефіцит світового ВВП складав всього 0,07%. Також з Рис. 2.3 можна побачити, що після кризи спостерігався різкий підйом даного показника до 5,42% і подальша стабілізація, тож на 2022 р. економічні прогнози є досить оптимістичними та пророкують зріст світового ВВП до 5,8% [9].

Також сповільнення руху інвестицій спричинило глобальне безробіття. Рівень безробіття в країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) продовжував знижуватися в листопаді 2020 р. до 6,9% порівняно з 7,1% у жовтні, але залишався на 1,7% вище рівня, що спостерігався в лютому 2020 р. [30].

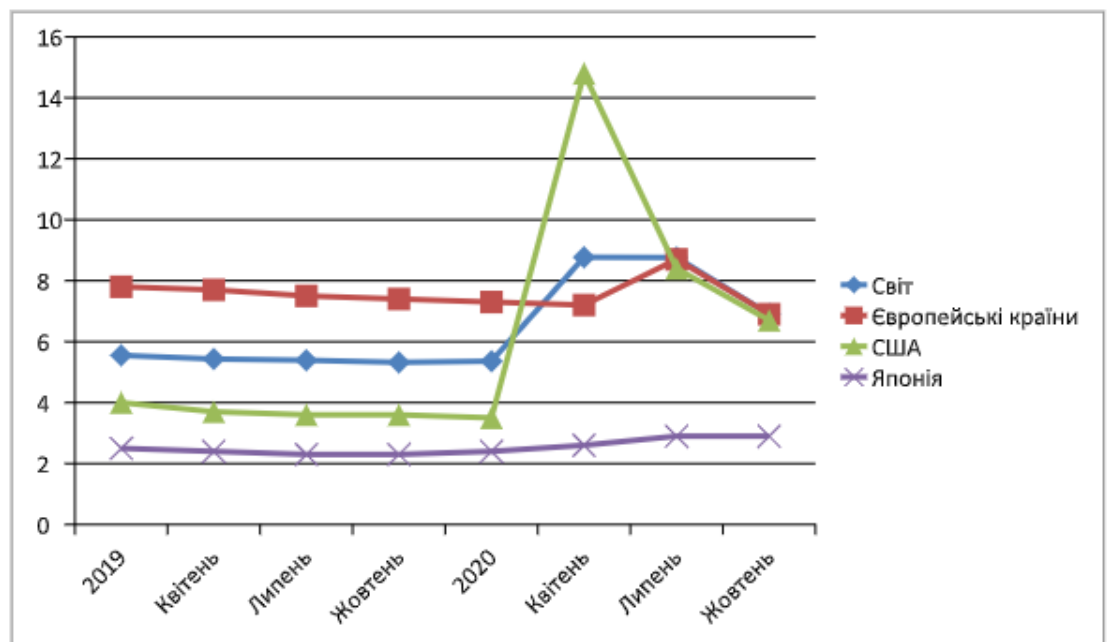

Рис. 2.4. Динаміка рівня безробіття у провідних країнах світу

Джерело: складено автором за даними Labour Force Statistics [19].

Згідно з Рис. 2.4, у листопаді 2020 р. рівень безробіття в євроні знизився до 8,3% із 8,4% у жовтні, але залишився на 1,1% вище рівня лютогового зниження на 0,3%. У Сполучених Штатах, де в листопаді кількість тимчасово безробітних скорочувалася повільнішими темпами, ніж у попередні місяці, та в Канаді рівень безробіття в листопаді впав відповідно на 0,2% та 0,4% до 6,7% та 8,5 %; в обох країнах цей показник

був приблизно на 3% вищим, ніж у лютому. Останні дані за грудень 2020 р. показують, що рівень безробіття в США був стабільним (на рівні 6,7%), але незначно зріс у Канаді (до 8,6%). Рівень безробіття в листопаді знизився в Японії до 2,9% (з 3,1% у жовтні), залишаючись вищим, ніж у лютому, на 0,5%. У Колумбії він впав до 15,5% (з 16,3% у жовтні), що на 4,6% вище рівня лютого. Граничне зниження спостерігалось в Мексиці (до 4,5%) та Кореї (до 4,1%) [31].

Динаміку зростання офіційно зареєстрованих людей без роботи можна простежити і на прикладі нашої країни: на початку пандемії цей показник становив 349 424 особи, у той час як влітку 2020 р. він зріс до 517 284 безробітних. Якщо порівняти кількість безробітних рік тому, то можна визначити, що даний показник виріс в 1,8 рази – у липні 2019 р. роботи не мали 287 086 громадян [23].

Наразі в Україні спостерігається найбільший рівень безробіття за останні 15 років – 13,7-15,4%. Це означає, що скоротилася не тільки кількість робочих місць, а й загальний обсяг інвестицій у робочу силу. Варто відвідати будь-який сайт з пошуку роботи й одразу очевидним стане скорочення кількості відкритих вакансій, так як нові підприємства майже не відкриваються, а вже існуючі переживають не кращі часи. Крім того, окремою проблемою є недобросовісні роботодавці, які примушують своїх працівників писати заяву на звільнення за власним бажанням або виходити у відпустку за власний рахунок на невизначений строк. Дана проблема актуальна для країн по всьому світу [25].

Також зростанню рівня безробіття по всій земній кулі сприяє зниження середньої заробітної плати у порівнянні з «докарантинними» часами. Так, навесні 2020 р. реальна заробітна плата в Україні вперше зменшилася на 0,5%. Це абсолютний мінімум з березня 2016 р. Така ситуація також пов'язана зі скороченням надходжень інвестицій на підприємствах [26].

Коронавірус плинув не тільки на здоров'я та соціальне життя населення нашої планети, а й на економіку. У випадку України пандемія спричинила падіння ВВП нашої Батьківщини на 6,5% тільки на початку 2020 р., і приблизно така ж динаміка збережеться і надалі [37].

Інвестиційний рух значно скоротився через загальну невизначеність щодо подальшого розвитку ситуації з пандемією. Інвестори просто не бажають ризикувати та вкладатися у підприємства, які можуть збанкрутувати у будь-який момент і втратити свою рентабельність.

У Світовому банку зазначили, що світовий ВВП у 2020 р. знизився на 5,2%. Останнього разу схожа ситуація спостерігалася за часів Другої світової війни [1].

Якщо до поширення COVID-19 інвесторів приваблювали економіки країн, що розвиваються, то тепер цей інтерес значно послабшав. Так, чистий відплив портфельних інвестицій в Україну у 2020 р. склав 0,85 млрд. дол. США [7]. Такий відтік капіталу був спричинений різким спадом безпеки вкладень і цін на виробничу сировину. Останнє виникло в результаті зменшення попиту у відповідних галузях.

Неприємною для України стала необхідність погашення облігацій зовнішньої державної позики від 2015 р. – це повело за собою витрати на 1.7 млрд. дол. США. Попри те, що дана операція була спланована заздалегідь, пандемія внесла свої корективи та зробила будь-який відтік капіталу більш відчутним для економіки [8].

Проте, попри все вищезгадане, наразі макроекономічна ситуація нашої країни поступово стабілізується, і це створило фундамент для видачі кредитів під менші відсотки, що може залучити інвестиції в українські підприємства. Таке явище під час криз є досить рідким і може сприяти здешевленню державного боргу, проте на швидку економічну реабілітацію чекати не варто.

Вже у травні 2020 р. індекс виробництва базових галузей дещо уповільнив своє падіння – цей показник склав 8,9% порівняно з 15,4% у

квітні [9]. Дана тенденція спостерігається не тільки в Україні, а й у всьому світі. Ситуація, що склалася, може дещо заспокоїти інвесторів і спонукати їх знову вкладати свій капітал у сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівлю та транспорт (останні дві галузі потребують цього більш за все).

За прогнозами Програми розвитку ООН (ПРООН), Індекс людського розвитку досягне свого мінімуму вперше з 1990 р. Цей показник є комбінацією показників світового рівня освіти, охорони здоров'я та рівня життя. Згідно з попередніми підрахунками дохід на душу населення впав на 4%, що може залишити за межею бідності близько 50 мільйонів людей [10]. Безумовно, така ситуація матиме негативний вплив на загальний інвестиційний клімат більшості країн земної кулі, і парадоксальним є той факт, що першими під удар попадуть саме країни з розвиненими ринками, а ось втрати держав з ринками, що розвиваються, будуть порівняно меншими.

Федеральний уряд Сполучених Штатів Америки виплачував компенсацію близько 80% населення, що дозволило скоротити рівень бідності, та це не стало порятунком від падіння ВВП на 9,5%. Інші провідні країни світу також підтверджують гіпотезу ПРООН. Якщо взяти для прикладу наших найближчих сусідів, країни Європейського союзу, то стане очевидним економічний регрес: в Іспанії економіка впала на 18,5%, у Франції – на 14%, в Італії – на 12%. Не оминула ця хвиля і найпотужнішу економіку Європи – спад у Німеччині склав 10,1% [13]. Такі невтішні цифри наводять на думки, що вищезгадані країни відтепер будуть брати менш активну участь у світовому обігу інвестицій, а ці держави грають досить важливу роль на світовому інвестиційному ринку.

Австралія, якої свого часу не торкнулася криза 2008 р., вперше за останні 30 років зафіксувала скорочення свого ВВП на 7%. Економічний гігант Латинської Америки – Бразилія також поставила антирекорд у вигляді падіння ВВП на 9,7%, що внесло дану державу до списку країн,

які найбільше постраждали від кризи, спричиненої спалахом COVID-19 [18].

Проте як завжди є виключення з правил – у другому кварталі 2020 р. Китай став єдиною країною, яка «вийшла у плюс» із економічним зростом у розмірі 3,2% [23].

Та навіть під час найбільшої кризи є такі ринки, які виконують роль своєрідних острівців безпеки для інвесторів. Наразі типовим представником таких ринків є фінансовий, так як на ньому вигода від укладених угод є прямопропорційною до рівня нестабільності у світі. Кризи сприяють коливанню вартості активів, і завдяки цьому можна отримати надприбуток.

З відомих причин коронавірус перемкнув увагу інвесторів до цінних паперів, які знаходяться у власності компаній у галузі фармацевтики та медицини. Також чимало капіталу вкладається в онлайн-платформи та провайдерів зв'язку, тому що перехід до життя в режимі самоізоляції неабияк підняв попит на послуги інтернет-магазинів, соціальних мереж та інші послуги, що надаються в онлайн-режимі.

Деякі країни активізували випуск державних облігацій, що також допоможе зацікавити потенційних інвесторів і скоріше вийти з кризи. Інвестиційну кризу зараз переживає нафтогазовий сектор світової економіки. Обвал цін на нафту спричинив різке падіння попиту на акції профільних компаній.

Крім того, зараз як ніколи актуальне одне з золотих правил інвестування – вкладатися необхідно у декілька галузей. Так, це розподілить ризики та допоможе зберегти активи. Деякі інвестори користуються тактикою «придбай дешевий актив і чекай, коли ціна на нього зросте». Головним мінусом такої тактики є те, що передбачити, які саме активи зможуть принести прибуток у майбутньому, дуже важко. Але є і суттєва перевага – чим менше грошей ви вкладаєте, тим менший ризик зазнати збитків. Також актуальною залишається практика вливання

капіталу в інновації, проте у цьому випадку ситуація з ризиком буде діаметрально протилежна.

Одними з найбільш стабільних об'єктів інвестування є компанії, які вже досить довго існують на ринку – активи перевірених часом підприємств, які мають гарну репутацію та немало ресурсів, виявляються збитковими дуже рідко.

В Україні найбільш інвестиційно привабливими галузями наразі є аграрний та ІТ-сектори, а також харчова промисловість.

Основними антикризовими заходами подолання наслідків пандемії COVID-19, пріоритетами підтримки та розвитку малого підприємництва можуть бути:

- зменшення втручання державних органів у діяльність суб'єктів малого підприємництва, усунення адміністративних бар'єрів для ведення бізнесу;

- системне зниження рівня корупції;

- модернізація податкової системи на основі запровадження раціональних податкових новацій, спрощення податкового адміністрування, вчасне відшкодування ПДВ та зниження навантаження на фонд оплати праці шляхом зменшення ставки ЄСВ або ПДФО;

- підвищення доступності фінансування у банківському і небанківському секторах для малого підприємництва на основі спрощення вимог до позичальників та застави;

- розширення можливостей зовнішньоекономічної діяльності малого підприємництва;

- підвищення рівня цифровізації державних послуг та підприємницьких компетенцій малого підприємництва, збільшення обсягів електронної комерції;

- запуск та популяризація державних онлайн-платформ, за допомогою яких буде надано інформаційну підтримку суб'єктам малого

підприємництва із пошуку ділових партнерів та фінансування як в Україні, так і за кордоном [25].

Таким чином, негативний вплив пандемії та загальної політичної нестабільності на світову економіку, зокрема на ринок інвестицій, є очевидним. Загальна нестабільність, скорочення виробництва в усьому світі та безробіття суттєво зменшили надходження прямих іноземних інвестицій у всіх країнах земної кулі.

З одного боку, карантинні обмеження спонукали інвесторів обмежити кількість вкладеного капіталу у важку промисловість, а з іншого боку глобальна самоізоляція дала поштовх розвитку цифрових технологій. Подальший перебіг подій на інвестиційному поприщі залежатиме від стану медицини та швидкості відновлення економік країн після удару пандемії.

Більш чутливим до кризи став інвестиційний ринок Європи, у той час як азійський регіон хоч і зазнав деякого зменшення потоків ПІІ, та постраждав найменше. Та в усіх державах світу, зокрема у країнах, що розвиваються, іноземні капіталовкладення залишаються одним з основних ресурсів для економічного розвитку.

Урізання ПІІ в усьому світі спричинило зменшення обсягів світового ВВП, та досвід попередніх криз показує, що цей показник досить скоро знову зазнає покращення. Також не можна не згадати про рекордне зростання глобального рівня безробіття, що значно зменшило потік інвестицій у робочу силу, а отже і розмір середньої заробітної плати.

Пандемія зумовила призупинення світового виробництва, і, як наслідок, зменшення попиту на сировину. Разом із загальною нестабільністю це стало одним із головних факторів небажання інвесторів вкладати капітал у промислові підприємства. Виникла парадоксальна ситуація, коли країни з розвинутою економікою більшою мірою відчували наслідки карантинних обмежень, ніж країни, що розвиваються.

Відтепер більш популярними серед інвесторів є фармацевтична та медична галузі, а також ІТ-сфера та оборонна галузь.

2.3. Військова агресія росії проти України та її вплив на інвестиційний клімат у світі

Хоча показники динаміки глобальної економіки демонстрували цілком позитивні тенденції ще у період «домінування» коронавірусу (наприкінці 2020 р.), втім не всім країнам за 2021 р. вдалося відновити втрати в економічній динаміці. Загалом, саме перша половина 2022 р. розглядалася як період повноцінного виходу світової економіки з пандемічної кризи, що вимагало зміцнюючих заходів. Такі заходи, зазвичай, передбачали посилення суворості монетарної і фіскальної політики, що, своєю чергою, означало зниження темпів глобального зростання до 4,9% (після майже 6,0% досягнутих у 2021 р.). Вірогідно, це стало б можливим і слугувало б критерієм успішності посткоронавірусних трансформацій [33].

Однак російська агресія проти України виявила не локальний, а радше глобальний вплив на світову економічну динаміку. Більше того, геополітична та гео економічна ситуації сформували процес «досконалого шторму», коли загрози і ризики розростання війни поєднувались із стрімким зростанням вартостей енергетичних і споживчих ресурсів, посиленням дисбалансів у транспортних і логістичних мережах.

Попри трильйонні оцінки економічного потенціалу України, реальні надходження прямих іноземних інвестицій останні роки становили в кращому випадку кілька мільярдів доларів США, переважно шляхом реінвестування зароблених в Україні прибутків та кредитів материнських компаній.

Таким чином, інвестиційні пріоритети неодноразово переглядатимуться упродовж усього 2022 р., оскільки війна, яка настала

одразу після спалаху пандемії, спричинила негативні впливи (більшою чи меншою мірою) практично на всі країни світу.

Згідно із оновленим прогнозом МВФ війна в Україні та санкції проти росії, які викликали зростання цін на сировину та порушення виробничої логістики, коштуватимуть світовій економіці близько 1 трлн дол. США невиробленого ВВП упродовж 2022-2023 рр., у тому числі країнам ЄС – близько 200 млрд. дол. США [44].

Зростання витрат на енергоносії та зниження прибутку компаній призводить до зменшення доступного власного інвестиційного ресурсу. Що більш не визначеним буде економічне майбутнє, то швидше й масштабніше компанії скорочуватимуть свої інвестиційні плани.

Так, з 24 лютого 2022 р. приблизно 80 компаній зупинили фінансові угоди щонайменше на 25 млрд. дол. США. Здебільшого це відкладені операції із залучення коштів (на суму понад 18 млрд. дол. США) та угоди з купівлі та злиття компаній [48].

Крім того, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій половині 2022 р. впав на пів пункту та склав 2,17 балів з 5-ти можливих. Це значення стало найнижчим з 2013 р.

Для порівняння, під час активної фази пандемії COVID-19 Індекс знижувався до 2,4 балів, а за часів Євромайдану – до 1,8 балів, що досі є найнижчим значенням за увесь час проведення дослідження. Варто зазначити, що одразу після Революції гідності Індекс показав відчутний стрибок та подальше зростання, тож підстави вважати, що схожа тенденція буде спостерігатися після завершення війни [54].

Оцінка піврічної динаміки інвестиційного клімату України також відчутно погіршилася. Негативну динаміку спостерігають 79% інвесторів, ще 17% вважають, що діловий клімат не зазнав суттєвих змін. Деякі кращими є прогнози на наступні шість місяців. Тільки 38% очікують подальшого погіршення ситуації, тоді як 36% вважають, що інвестклімат

не зазнає суттєвих змін, а 26% прогнозують його покращення до кінця 2022 року.

Військова агресія росії проти України передбачувано очолила перелік факторів, що негативно вплинули на інвестиційний клімат, на другому місці опинилась корупція, на третьому – слабка судова система. Водночас негативний вплив COVID-19 генеральні директори провідних українських компаній оцінили як мінімальний та поставили на останнє місце у даному списку. Серед позитивних змін бізнес-лідери найвище оцінили надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит і квот на український експорт та «транспортний безвіз» з Європейським союзом [57].

Повномасштабна російська агресія вплинула на всі сфери економіки України, зокрема й на її екологію. Так, відновлювальні джерела енергії, наприклад вітряки та сонячні батареї на Півдні України, зазнали збитків через російську збройну агресію. Остаточну суму важко назвати, але вже з точністю можна стверджувати, що на відновлення підуть роки. Також війна лише загострила наявні виклики із зеленим переходом України з подальшим зменшенням використання вугілля та відмови Європи від російських енергоносіїв.

Викрадання російськими окупантами українського зерна, а також блокування портів Чорного та Азовського морів вже створило істотну загрозу світовій продовольчій безпеці. Впродовж декількох тижнів країни-імпортери української їжі з Африки, Азії та Латинської Америки не могли отримати товар, а Україна – прибуток від продажів.

Безперечно, військове вторгнення росії до України змусило переглянути видатки бюджету (Додаток Б). З графіку, наведеного у додатку, можна прослідкувати різкий злет видатків на оборону, а також на правопорядок і безпеку, у березні 2022 р. – одразу після початку війни. Крім того, збільшилася кількість витрат на соціальний захист через різке збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб з окупованих

територій, а також зросли видатки на охорону здоров'я, що можна пояснити великою кількістю постраждалих від ворожих обстрілів і бомбардувань [70].

Проте, хоч інвестиційна привабливість України значно зменшилася, країни-партнери активну вкладають свій капітал у нашу країну у вигляді фінансової, гуманітарної та військової допомоги. У даному графіку наведено перелік країн, які надають Україні найбільше інвестицій з огляду на обсяг їх ВВП. Звідси видно, що найбільше вкладень здійснили Естонія (0,83% від власного ВВП), Латвія (0,80%) та Польща (0,49%) [18].

Рис. 2.5. Частка допомоги Україні у ВВП країн світу (%) [18]

З початком військової агресії росії в Україні зросла популярність військових облігацій. Так, станом на червень 2022 р. вже було продано військових облігацій на понад 102,9 млрд грн. Щовівторка Міністерство фінансів проводить аукціони, які в середньому приносять по 7 млрд грн кожен [33].

Право на продаж військових облігацій мають банки та ліцензовані брокерські компанії. Купувати облігації можна як у відділеннях банків і через мобільні додатки, так і у додатку «Дія», що є додатковим стимулом для діджиталізації банківської сфери України.

Номінальна вартість однієї облигації – 1000 грн. Проте реальна ціна може бути як менше, так і більше. Чим менший термін інвестиції, тим дешевша облигація. Наприклад, одна облигація, гроші за яку держава обіцяє повернути за півроку, коштуватиме приблизно 962,91 грн. А облигація з датою погашення через рік – в районі 1052,53 грн.

Нещодавня стаття Financial Times про прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну зосереджена на двох основних аргументах. По-перше, нові ПІІ в Україну різко впали після початку війни з росією. По-друге, незважаючи на деякі помітні покращення бізнес-середовища в Україні, політичні та безпекові проблеми заважають відновленню нормального ПІІ на теренах країни [41].

Неспровоковане вторгнення росії в Україну сколихнуло енергетичні ринки та геополітику, піднявши ціни на нафту та газ до найвищого рівня майже за десятиліття та змусивши багато країн переглянути свої джерела енергопостачання. За даними Міжнародного енергетичного агентства, росія є найбільшим у світі експортером нафти на світові ринки, а її природний газ живить європейську економіку. Сполучені Штати, Європейський Союз та інші країни запровадили економічні санкції проти Росії та оголосили про плани відмовитися від викопного палива цієї країни. Але навіть коли російські бомби сиплються на Україну, її нафта й газ продовжують надходити до західних країн, які засудили вторгнення.

З Рис. 2.6 чітко видно залежність країн Європи від російської нафти. Так, найбільше її отримують Естонія, Фінляндія та Молдова [33].

Війна спонукала політичних лідерів переглянути свої енергетичні плани, що може мати глибокий вплив на низку проблем, від зростаючої продовольчої кризи до глобальних зусиль щодо обмеження викидів парникових газів.

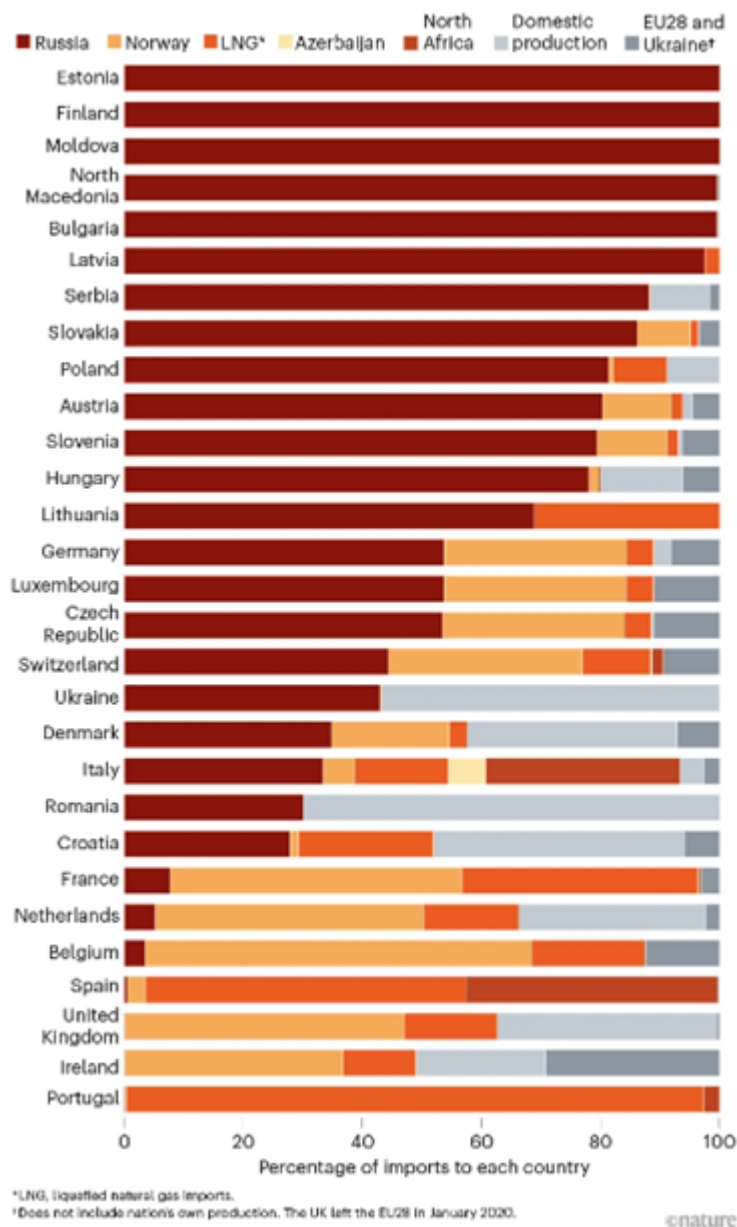

Рис. 2.6. Частка імпорту нафти у країнах Європи та світу [33]

У 2019 р. ЄС імпортував із росії близько 40% природного газу, більше чверті нафти та близько половини вугілля. І, незважаючи на сміливі обіцянки розірвати зв'язки з росією, європейські країни поки що обирають легку енергетику: обсяг російської нафти і газу, що надходить до Європи, фактично зріс після початку війни в Україні. Європа надіслала росії близько 22 млрд євро (24 млрд дол. США) на нафту і газ лише в березні [41]. Але це може змінитися в найближчі місяці, оскільки країни

реалізують плани щодо диверсифікації своїх джерел енергії та скорочення потоків російської нафти та газу. Наприклад, Польща оголосила, що до кінця 2022 року заборонить весь імпорт російської нафти, газу та вугілля, а Німеччина та Австрія закладають основу для нормування природного газу.

Енергетична криза є особливо гострою в Німеччині, яка отримує з росії приблизно половину природного газу та вугілля та більше однієї третини нафти. Негайним завданням Німеччини є зменшення залежності від природного газу в секторі виробництва електроенергії, що ще більше ускладнюється виходом країни з ядерної енергетики: її три останні атомні станції планують закрити у 2022 році.

Висновки до розділу 2

Світові інвестиційні потребують все більш досконалих механізмів регулювання, так як від їх кількості та якості стан глобальної економіки залежить все більше. Для цього було розроблено спеціальні (вільні) економічні зони, проте ступінь їх ефективності був різним і не завжди високим, особливо у країнах, що розвиваються.

Очевидним є той факт, що пандемія коронавірусу, збройна агресія росії проти України та інші геополітичні чинники негативно вплинули на світовий ринок інвестицій, хоча ступінь цього впливу може варіюватися залежно від регіонів світу. Наразі найбільше інвестицій отримують підприємства, які працюють у сфері медицини, фармацевтики, оборони або інформаційних технологій.

Показники динаміки глобальної економіки починали зростати після коронакризи й очікувалося, що світ остаточно оговтається від її наслідків у 2022 р., однак війна, яку розв'язала росія, знов відкинула економічний розвиток назад і ключові гравці на інвестиційному ринку знову були змушені переглянути свої пріоритети. Численна кількість міжнародних та

транснаціональних компаній, які діяли на теренах України, зупинили свої фінансові угоди, що призвело до обвалу Індексу інвестиційної привабливості.

Повномасштабна війна з росією негативно вплинула на всі сфери економіки України, зокрема й на нашу екологію. Крім того, змінилися пріоритети щодо розподілу видатків бюджету. Наразі в Україні стали актуальними купівлі військових облігацій, що допомагає підтримати оборонний комплекс нашої країни.

Проте війна вплинула не тільки на економіку України, а й на світову геополітичну ситуацію в цілому. Особливих змін зазнала ситуація на енергетичних комплексах країн Європи, особливо Німеччини, яка була чи не найбільше залежною від постачань російської нафти та газу.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТОКІВ В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1. Основні напрями мінімізації негативного впливу карантинних обмежень на міжнародну інвестиційну діяльність

Інвестиційна політика – важлива складова заходів протистояння наслідкам пандемії. Кілька багатосторонніх груп, у тому числі країни Великої двадцятки (G-20), виступили із заявами на підтримку міжнародних інвестицій. Понад 70 країн вжили заходів щодо зменшення негативного впливу на ПІІ або захисту вітчизняних виробників від поглинання іноземними компаніями [49].

Залучення ПІІ залишається важливою складовою світової економічної політики. Загалом у 2019 р. 54 країни розробили близько 107 заходів, які стосуються іноземних інвестицій; три чверті із них були спрямовані на лібералізацію, стимулювання і спрощення інвестиційних процесів, причому найбільшу активність проявляли країни, що розвиваються та ринки Азії. Кроки в напрямку лібералізації були зроблені у гірничодобувній, енергетичній, фінансовій, транспортній та телекомунікаційній галузях. Кілька країн спростили адміністративні процедури для інвесторів або розширили режими стимулювання інвестицій [59].

Розвиток малого бізнесу є необхідною передумовою для створення стабільної економіки держави, оскільки він займає велику частину всього підприємництва й залучає до праці велику кількість громадян. Подіями, які можуть бути причиною або свідченням незастосовності принципу безперервності діяльності є широкий спектр факторів з яких можна виділити: значні збитки внаслідок впливу пандемії COVID-19 на

обмеження у виробництві, торгівлі та споживанні, стійкі проблеми з платоспроможністю, як юридичних, так і фізичних осіб, графіки погашення заборгованості та потенційні джерела рефінансування, втрата найважливіших ринків збуту, франшизи, спеціального дозволу (ліцензії) основного постачальника або підрядника та як наслідок зменшення обсягу продажу, недостатність капіталу, ризики знецінення активів, які можуть не лише погіршити стан всього балансу, а й призвести до порушень обмежувальних умов договорів із банками та іншими кредитними установами [60].

Карантин обрушив споживчі настрої, майже зупинив декілька галузей – роздрібну торгівлю, готельний та ресторанний бізнес, авіаперевезення. Зменшилися обсяги надходжень до бюджету. Внаслідок введення карантину чимало компаній заморозили інвестиційні процеси та виробничі ланцюжки.

Поширення COVID-19 світом зумовило необхідність змінити стратегію заохочення інвестицій, підвищивши увагу до інфраструктури та сфери послуг. Інвестиції, спрямовані на використання факторів виробництва, ресурсів й дешевої робочої сили, зберігають свою важливість, проте можливості залучення таких інвестицій звужуються. Це вимагає певного перебалансування у бік внутрішнього і регіонального попиту на послуги. Інвестиції у зелену (екологічну) і синю високотехнологічну економіку, а також в інфраструктуру та внутрішні послуги мають великий потенціал сприяння досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР).

Кількість фондів сталого інвестування швидко зростає. За оцінками ЮНКТАД, сума інвестицій у сталий розвиток досягла 1,2-1,3 трлн. дол. США. Однак, більша частина цих коштів інвестується у розвинених країнах (наприклад, у освоєння відновлюваних джерел енергії) [31].

Прогрес інвестування у ЦСР вимагає не тільки мобілізації коштів та їх направлення у пріоритетні сектори. Він також потребує використання

раціональної екологічної, соціальної та управлінської практики у діяльності підприємств для забезпечення позитивної віддачі інвестицій. І в цьому випадку глобальні ринки капіталу відіграють важливу роль. Фондові біржі слугують платформою сталого фінансування та надають рекомендації для корпоративного управління. Більше половини бірж у всьому світі в даний час надають рекомендації допущеним до котирування компаніям щодо звітності з питань сталого розвитку. Регулятори фондового ринку, директивні органи, а також міжнародні організації, такі як ООН з її ініціативою щодо екологічно та соціально відповідальних фондових бірж і Міжнародна організація комісій з цінних паперів, також вимагають використання раціональної екологічної, соціальної та управлінської практики.

Понад 150 країн прийняли національні стратегії сталого розвитку або переглянули наявні плани розвитку з урахуванням ЦСР. Дані аналізу ЮНКТАД дозволяють зробити висновок, що, попри наявність багатьох стратегій, які визначають необхідність додаткових фінансових ресурсів, дуже мала їх кількість містить конкретні дорожні карти сприяння інвестуванню в ЦСР.

З часу прийняття ЦСР були зроблені певні зусилля у напрямку активізації сприяння інвестиціям у сталий розвиток. Спеціально для лібералізації та заохочення інвестицій, орієнтованих в основному на транспорт та інновації, а також виробництво продовольчих товарів та сільське господарство, у всьому світі було прийнято понад 150 інвестиційних заходів. Цього замало для того, щоб переорієнтувати весь національний інвестиційний режим на інвестування в ЦСР [32].

Необхідний більш системний підхід до відображення ЦСР в національних інвестиційних політиках країн світу, а також до включення сприяння інвестуванню у національні стратегії ЦСР.

Терміново необхідний новий комплекс глобальних заходів для сприяння «потужного поштовху» інвестицій приватного сектора в ЦСР.

Спираючись на шість трансформуючих заходів, запропонованих в Основах інвестиційної політики сталого розвитку, новий План дій ЮНКТАД об'єднує кілька інструментів політики і являє собою механізм реалізації Стратегії Генерального секретаря ООН з фінансування реалізації Порядку денного сталого розвитку до 2030 р. [34].

У Плані дій представлено ряд варіантів ведення інвестиційної політики для вирішення завдань мобілізації, вкладення і забезпечення віддачі інвестицій, з якими у першу чергу стикаються країни, що розвиваються. Він передбачає наступні шість трансформуючих заходів [35]:

- 1) охоплення ЦСР системами національної інвестиційної політики та режимом міжнародних інвестиційних договорів;
- 2) переорієнтація стратегій заохочення та спрощення інвестицій у бік інвестування в ЦСР;
- 3) розробка регіональних угод про інвестування в ЦСР;
- 4) заохочення створення нових форм партнерств для інвестування в ЦСР;
- 5) затвердження екологічних, соціальних та управлінських стандартів на фінансових ринках на основі створення глобального механізму моніторингу з однаковим підходом до розкриття інформації;
- б) зміна глобального ділового мислення.

Відповідно до рішення Генеральної Асамблеї ООН ЮНКТАД буде і далі регулярно відслідковувати глобальні тенденції та політику інвестування в ЦСР за допомогою «Глобального огляду тенденцій інвестування в ЦСР», «Глобального огляду політики інвестування в ЦСР» і «Доповідей про світові інвестиції». Вона також буде і надалі сприяти інвестуванню в ЦСР за допомогою глобальних платформ, таких як Всесвітній інвестиційний форум, в партнерстві із усіма основними зацікавленими сторонами в області інвестицій і розвитку [36].

В умовах кризи було прийнято нові заходи щодо спрощення, утримання та заохочення інвестицій. Кілька країн зробили кроки у напрямку полегшення адміністративного тягаря для фірм і зменшення бюрократичних перешкод з метою прискорення виробництва або поставки товарів у період пандемії. Криза і, як наслідок, порушення звичного режиму надання державних послуг також прискорили впровадження мережевих інструментів та електронних платформ державних послуг, що забезпечує безперервність надання основних послуг підприємствам та інвесторам. У 2020 р. ЮНКТАД представила матеріали про зусилля агентств щодо заохочення інвестицій (АЗІ) у всьому світі з реагування на надзвичайну ситуацію.

Інші заходи державного регулювання стосуються інвесторів у сфері охорони здоров'я. Вони включають ряд вимог до приватних фірм переходити на виробництво виробів, необхідних для реагування на пандемію COVID-19, та передбачають можливість підтримки фабрик, виробничих підрозділів, приватних медичних установ або виробів медичного призначення.

Для сприяння притоку інвестицій принаймні 13 країн запропонували нові інвестиційні пільги. Сім країн спростили або оптимізували адміністративні процедури. Кроки, зроблені у цьому напрямку, включають створення механізмів єдиного вікна, скасування дозвільного порядку, зниження адміністративних зборів, усунення дискримінаційного ставлення до іноземних інвесторів у процесах ліцензування та створення інвестиційного порталу для сприяння встановленню контактів між вітчизняними та зарубіжними інвесторами [41].

Відновлення промисловості відбувається повільніше, ніж роздрібною торгівлі. Воно дуже нерівномірне – вплив карантину для одних галузей був більш болючим, ніж для інших. Більшість секторів пережили найсильніший спад у квітні 2020р. та лише трохи оговталися у травні. Транспорт постраждав найсильніше з усіх та, незважаючи на послаблення

карантину, не відновився. Машинобудування – другий «антилідер» – у травні показало лише незначно вищий за квітневий результат, як і паливна та металургійна промисловість. Споживання енергії в харчовій промисловості знизилося у травні сильніше, ніж у квітні. Хімічна та нафтохімічна промисловість на фоні падіння цін на основну сировину – нафту та газ, навпаки, наростили обсяги споживання електроенергії протягом квітня та травня.

Вирішення проблем і використання можливостей вимагає змін самої парадигми інвестицій та розвитку:

1) від націленості на експортоорієнтовані інвестиції, які мають на меті підвищення ефективності у вузькоспеціалізованих сегментах глобальних ланцюжків доданої вартості (ГЛВ) до націленості на експорт плюс інвестиції у виробництво на регіональному ринку і плюс інвестиції у більш широку виробничу базу;

2) від конкуренції за інвесторів у одному місці до конкуренції за диверсифіковані інвестиції, засновані на гнучкості та сталості;

3) від пріоритету великих промислових інвесторів з «великою інфраструктурою» до визнання певної ролі дрібних виробничих об'єктів і послуг з «компактною інфраструктурою».

Нарешті, необхідно змінити стратегію заохочення інвестицій, посиливши в ній значимість інфраструктури та послуг.

Залучення інвестицій у інфраструктуру та внутрішні послуги, а також у зелену та високотехнологічну економіку передбачає створення ринку для нових секторів (наприклад, поновлюваних джерел енергії, водопостачання та санітарії, охорони здоров'я – тобто типових секторів, пов'язаних із ЦСР) і орієнтацію на інший тип фінансування (проектне фінансування замість традиційних ПІ), і на інший тип інвесторів (інвесторів у проекти з додатковою віддачею, інституційних інвесторів і соціальних підприємців), що діють в іншій екосистемі (стандартів і правил регулювання фінансового ринку).

Обумовлена COVID-19 криза чи не найбільше вплинула на світовий туризм. На даний момент ця сфера переживає переломний момент, коли потрібно узгодити зусилля, націлені на підтримку наявних засобів до існування.

Ключову роль у відновленні туризму могли б зіграти впровадження інновацій та цифровізації, використання місцевих цінностей і створення гідних робочих місць для всіх, особливо для молоді, жінок та представників інклюзивних груп у нашому суспільстві. Для цього сектору необхідно активізувати зусилля з метою створення нової моделі, яка сприяла б розвитку партнерських відносин, передбачала би врахування інтересів народів приймаючих країн, просування науково обґрунтованої політики, а також приплив інвестицій у розвиток вуглецево нейтральних технологій.

Хоча країни та міжнародні організації здійснили ряд заходів з метою пом'якшення соціально-економічних наслідків COVID-19 і відновлення туризму, масштаби кризи вимагають додаткових зусиль і постійної підтримки.

Розвиток туризму сприяє інвестиціям і відкритості економік країн для торгівлі, оскільки туризм і пов'язані з ним сектори вимагають широкого спектру товарів і послуг, багато з яких країни зі слабкою економікою не в змозі виробляти. Тільки в малих острівних країнах, що розвиваються (МОКР), дані про ПІІ в нові проекти за 2015-2019 рр. показують, що на проекти в області подорожей, туризму та готельного бізнесу припадало більше половини всіх нових інвестицій [1].

Загалом уряди країн оперативно розробляють заходи щодо пом'якшення наслідків для цього сектора, і вже є ефективні приклади пакетів заходів підтримки. Наприклад, Сейшельські Острови та Еквадор відклали терміни сплати спеціальних податків у секторі туризму, а Кенія, Південна Африка, Китай, Литва, Португалія, Польща та Іспанія надали кошти підприємствам, які постраждали від пандемії, у вигляді

спеціальних фондів, моделі гарантійного фонду на оплату дорожніх витрат, субсидій або спільного фінансування витрат на відкладені або відмінені заходи. У Швейцарії Спілка готельного кредитування надає існуючим клієнтам відстрочку амортизації на термін до одного року, а також вкладає інвестиції клієнтів, які фінансували їх за рахунок грошових потоків протягом останніх двох років, а грузинські банки оголосили про реструктуризацію боргу для всіх фізичних осіб, та особливо для туристичних фірм [4].

Майже 1,6 млрд. з 2 млрд. людей, зайнятих у неформальному секторі, значною мірою страждають від заходів ізоляції та/або від того, що працюють у найбільш постраждалих секторах, включаючи туризм. Відсутність адекватних умов для гідної праці, у тому числі занадто довгий робочий день, низька заробітна плата, відсутність соціального захисту та дискримінація найбільш помітно проявляються в неформальному секторі. Самозайняті працівники та малі підприємства, на яких зайнято більшість працівників у неформальному секторі, становлять 60% готельного господарства та громадського харчування [5]. Саме тому пакети заходів зі стимулювання та надання допомоги повинні забезпечувати особам, зайнятим у неформальному секторі, право на отримання допомоги.

Вкрай важливо, щоб уряди країн, оперативного реагуючи на кризу, за підтримки партнерів з розвитку розглянули можливість зосередити увагу на впливі сектора туризму на джерела коштів для існування та можливості працевлаштування мільйонів людей у всьому світі. Необхідно захищати права працівників і докладати всіх зусиль для збереження їхніх робочих місць.

Масштаби впливу COVID-19 на туризм вимагають вживання рішучих заходів, що гарантують виживання підприємств і збереження робочих місць. Так, у короткостроковій і середньостроковій перспективі можна розглянути питання про тимчасове звільнення від сплати податків або про зміну термінів сплати податків та інших платежів, застосування

спеціальних схем підтримки зайнятості, а також про умови кредитування, адаптованих для туризму, з метою збереження джерел засобів до існування та запобігання банкрутств.

Короткострокова та середньострокова пряма фінансова допомога особливо необхідна вразливим групам населення. Це можна зробити за допомогою мікрогрантів, програм роботи з турботою про природу, надання додаткових пільг, або за допомогою заходів цільової фінансової підтримки в інтересах розвитку підприємництва. Деякі джерела фінансування вже задіяні: наприклад, кошти, виділяються фондом «Lion's Share Fund», на субсидування громад, що залежать від дикої природи, з метою підвищення їхньої інвестиційної привабливості [6].

У рамках цього процесу ключове значення для вироблення творчих рішень буде мати соціальний діалог. Конкретні рекомендації щодо гарантій гідної роботи містяться в міжнародних трудових нормах, які є своєрідним «компасом», коли мова йде про гідну зайнятість у контексті реагування на кризу. Потрібно захистити здоров'я працівників повітряного та морського транспорту, мають бути введені гарантії, які дозволять вирішити безпрецедентні проблеми, пов'язані з репатріацією решти членів екіпажів, а після цього дотримуватися стандартів гідної праці.

Таким чином, головною запорукою успішного виходу зі світової кризи є дія на перспективу – кожній країні необхідно розробити середньострокову стратегію стабілізації своєї економіки, виходячи з власних потреб та особливостей.

Переважає більшість країн світу запроваджує інвестиційну політику, яка допоможе відновити рух капіталу, який суттєво уповільнився після пандемії. На сьогоднішній день активно стимулюються ПІІ в інфраструктуру та сферу послуг. Світова криза зумовила активізацію роботи фондів сталого інвестування, які фінансують підприємства та працюють на принципах раціональної екологічної,

соціальної й управлінської практики. Проте наявних заходів недостатньо для прийняття ЦСР у всьому світі, так як стимулювання роботи підприємств на засадах сталого розвитку має відбуватися на законодавчому рівні у всіх країнах. Наразі це відбувається на рівні міжнародних організацій, найбільш значимою з яких є ЮНКТАД.

Чимало держав світу здійснюють підтримку підприємств, які постраждали від спалаху COVID-19 найбільше, шляхом надання податкових пільг або фінансової допомоги. Пожвавилася робота агентств із заохочення інвестицій, а також підприємств у сфері охорони здоров'я.

Однією з галузей, які постраждали від глобального карантину найбільше, став туризм. Щоб повернути собі інвестиційну привабливість, підприємства даної сфери потребують екстреного впровадження нових технологій у свою роботу. Особливо постраждали від ситуації, що склалася, малі острівні країни, що розвиваються.

Проаналізувавши вищенаведене, можна виділити такі основні заходи в інвестиційній сфері, направлені на зменшення негативного впливу від карантинних обмежень:

1. Економічні: розвиток зеленої економіки та низьковуглецевої енергетики, активізація ІТ-сфери.
2. Нормативно-правові: визначення владою пріоритетних напрямків інвестицій, регулювання інвестиційних потоків на законодавчому рівні.
3. Інформаційні: налагодження комунікацій, просвітницька робота щодо психологічного здоров'я працівників.

3.2. Трансформація іноземних інвестицій в умовах мінливості безпекового середовища

Уряди та підприємства вжили інвестиційних заходів у відповідь на вторгнення росії в Україну, запровадивши економічні санкції проти російського уряду, скоротивши обсяги інвестицій, здійснених фізичними

та юридичними особами, пов'язаними з російським урядом, а також визначеними фізичними та юридичними особами, близькими до російського уряду. Ці заходи є винятковими з точки зору їх характеру та обсягу, їх суворості та швидкості їх застосування та включають:

- заборону доступу російського уряду та компаній до ринків капіталу
- заборону лістингу акцій російських державних підприємств (ДП) і продажу цінних паперів російським клієнтам, видалення окремих російських банків із системи обміну повідомленнями SWIFT
- замороження іноземних активів низки підсанкційних росіян – фізичних та юридичних осіб
- заборону надавати послуги фінансового рейтингу російським компаніям
- заборону операцій з Центральним банком росії (ЦБР), російським урядом і окремими російськими державними підприємствами та банками, включаючи торгівлю російськими суверенними облігаціями, а також заморожування активів ЦБР за кордоном.

У свою чергу росія вжила заходів у відповідь на уповільнення девальвації валюти, відтоку капіталу та падіння цін на активи. Вони включали суворий контроль над капіталом і примусові заходи, включаючи націоналізацію, проти компаній і організацій, які прийняли рішення проти інтересів росії. Тамтешній уряд намагався запобігти переміщенню російських капіталів за кордон і втраті іноземної валюти, одночасно вживаючи заходів, спрямованих на те, щоб запобігти вилученню іноземних інвесторів з росії (наприклад, ЦБР наказав учасникам ринку відхиляти заявки іноземних клієнтів на продаж російських цінних паперів, щоб запобігти вилученню від фінансових активів і втечі капіталу). Також ускладнено погашення боргових зобов'язань перед іноземними особами.

Вплив на портфельні інвестиції глобальних ринків і ринків, що розвиваються поки невизначений, хоча в короткостроковій перспективі

зростання глобальної невизначеності та вища глобальна інфляція ще більше обтяжують і без того слабкі потоки капіталу на ринки, що розвиваються. Вплив на світові фондові ринки та суверенні борги в цілому залишається обмеженим. Східноєвропейські фондові ринки зазнали більшого удару, включаючи Угорщину, Польщу та Сербію, тоді як азіатські ринки, що розвиваються, і західноєвропейські ринки також постраждали, але меншою мірою, що відображає занепокоєння інвесторів щодо високих цін на сировинні товари та погіршення економічних перспектив. Суверенні кредитні дефолтні свопи (показник погляду ринку на ризики дефолту) також значно зросли в Сербії, Румунії, Угорщині, Польщі та Болгарії. Ряд банків з Австрії, Італії та Франції мають найбільші абсолютні ризики в росії через їхні російські дочірні компанії. Рентабельність цих банків, швидше за все, знизиться після перебоїв у їхній комерційній діяльності в росії. Сукупні ризики європейських і американських банків до росії становлять близько 0,8 і 0,4% відповідно від їх загальних вимог. У довгостроковій перспективі видалення росії з усіх основних ринків призведе до перебалансування портфельних інвестицій. Вплив, тим не менш, буде обмежений низькою вагою росії на цих ринках останнім часом [48].

Поліпшення енергетичної безпеки є середньостроковим заходом, але значних успіхів можна досягти вже у 2022 р. Війна спричинила швидку та фундаментальну зміну європейської енергетичної політики, причому енергетична безпека зараз є головною проблемою континенту. Прискорення переходу на чисту енергію вимагатиме значних державних і приватних інвестицій. Завдяки своїм фінансовим і технічним можливостям і глобальним операціям МНК є ключовими гравцями в розробці та поширенні технологій чистої енергії за кордоном. ПШ складають 30% нових інвестицій у відновлювані джерела енергії в усьому світі. ПШ в енергетичному секторі також швидко переходять від викопного палива до відновлюваних джерел енергії, досягнувши понад 90% пов'язаних з енергетикою ПШ в економіках країн ОЕСР у 2021 році та понад 70% для країн, що не входять до ОЕСР.

Ступінь, до якої ПП сприятимуть фінансуванню чистої енергетики, залежатиме від низки рамкових умов, включаючи ринкове та нормативне середовище, а також конкретну політику, спрямовану на сприяння інвестиціям у технології з низьким вмістом вуглецю [54].

Війна в Україні спричиняє глобальні перебої в торгівлі та інвестиціях, впливаючи на автовиробників у Європі, власників готелів у Грузії та на Мальдівах, а також впливаючи на споживачів продуктів харчування та палива в усьому світі. Хоча бідні верстви населення світу, які витрачають значну частину своїх доходів на найнеобхідніше, є найбільш вразливими, жодна країна, регіон чи галузь не оминули ці зриви.

Війна прийшла у важкий для світової економіки момент. Відновлення після рецесії, спричиненої пандемією, уповільнювалося, оскільки з'являлися нові варіанти коронавірусу, а уряди стримували витрати. Зростання інфляції спонукало Федеральну резервну систему та інші великі центральні банки підвищити процентні ставки. Збої у світовій торгівлі та інвестиціях стримають економічне зростання в країнах, що розвиваються, і посилять ціновий тиск.

Війна та пов'язані з нею санкції розірвали ключові транспортні зв'язки між росією та Україною та рештою світу, порушивши світову торгівлю в цілому. Сполучення росії з європейськими портами було розірвано, а експорт товарів в інші напрямки став обмеженим. Чорноморські порти України були заблоковані або окуповані, в результаті чого в нашої країни залишилося мало шляхів для експорту товарів. Авіаційні вантажні перевезення між Європою та Азією тепер мають бути змінені, щоб уникнути російського повітряного простору. Залізничний транзит через росію сповільнюється через перевірки на дотримання санкцій, і подальші раунди санкцій можуть призвести до повної зупинки залізничного транзиту.

Хоч росія та Україна не є основними гравцями у світових мережах ПП, але війна, тим не менш, матиме вплив на деякі країни та галузі. Вірменія, Молдова та Киргизька Республіка сильно залежать від російських інвестицій.

Європейські країни, включаючи Фінляндію, Німеччину та Норвегію, мають великі частки в енергетичному секторі росії.

Економісти ООН попереджають, що війна в Україні загрожує перевернути минулорічне відновлення прямих іноземних інвестицій до рівня, який спостерігався до пандемії та призвести до спаду глобальних інвестиційних потоків у 2022 році [57].

Генеральний секретар ЮНКТАД Ребека Грінспан каже, що зміна клімату, пандемія та війна в Україні різко змінили глобальне середовище для міжнародного бізнесу за останні три місяці.

У Світовому звіті з інвестицій (World Investment Report) зазначається, що відновлення минулого року принесло користь усім регіонам світу. Проте розвинені економіки досягли значно кращого результату, ніж країни, що розвиваються. У розвинених країнах потоки прямих іноземних інвестицій зросли на 134% і досягли 746 млрд. дол. США, що більш ніж удвічі перевищує рівень 2020 року. США, Китай, Гонконг, Сінгапур і Канада очолюють список 10 найбільших економік за припливом ПІІ у 2021 році [35].

Згідно зі звітом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило масштабний шок для світової економіки та «глибокий і негайний» вплив на потоки капіталу в обох країнах, згідно з їхнім звітом, опублікованим 4 травня.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) як у росію, так і в Україну фактично припинилися після початку вторгнення 24 лютого. Дані fDi Markets показують, що у першому кварталі 2022 року в росії було оголошено про прямі іноземні інвестиції на суму лише 98,5 млн. дол. США, що на 95,6% менше за попередній рік. За той самий період вартість нових ПІІ в Україні знизилася на 34,8% (див. Рис. 3.1) [7].

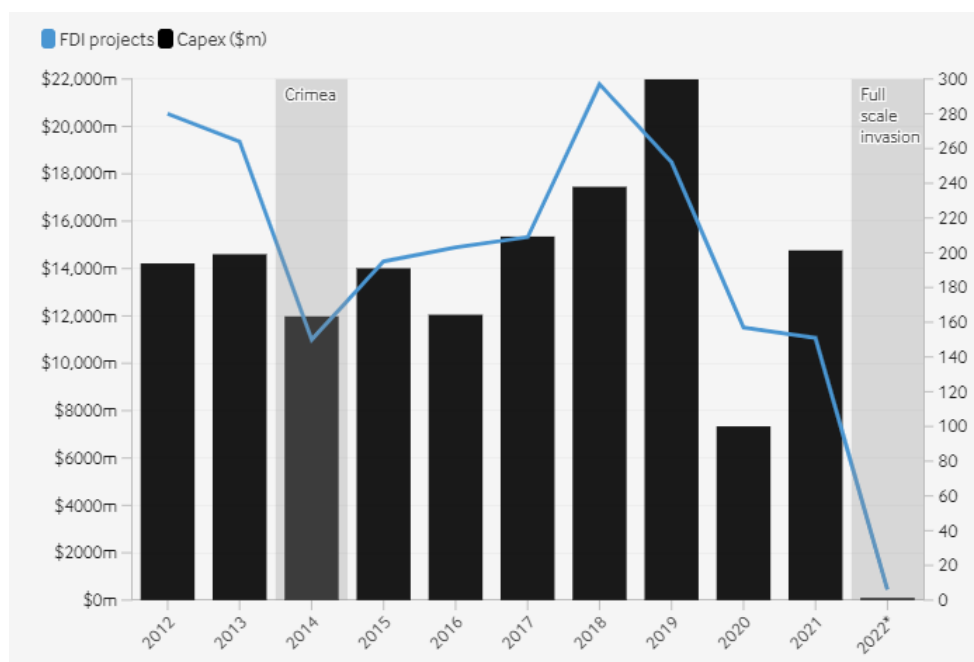

Рис. 3.1. Обсяг ПІІ в росії (млн. дол. США) [7].

Згідно з даними Refinitiv, вартість транскордонних злиттів і поглинань (M&A), оголошених у росії, впала до 121,6 млн. дол. США за перші три місяці 2022 р., що на 93,2% менше, ніж за той самий період роком раніше. Кількість угод M&A також впала на 26% за той же період [27].

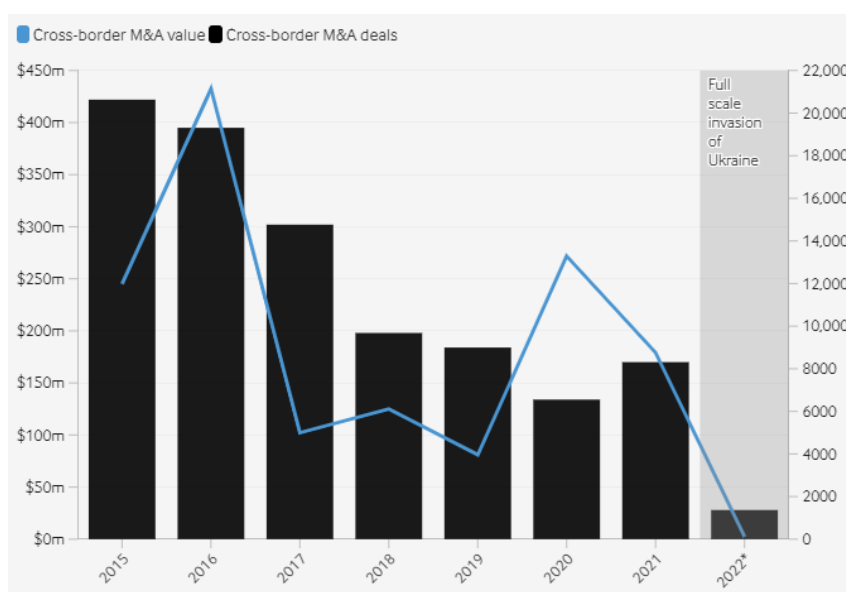

Рис. 3.2. Оголошені транскордонні злиття та поглинання в росії (млн. дол. США) [27].

Крім того, 4 травня ЄС оголосив, що заборонить імпорт російської сирої нафти протягом шести місяців, а нафтопродуктів – до кінця 2022 року [33].

США, Великобританія та Німеччина є ключовими інвесторами в Україну, і більше половини цих інвестицій припадає на програмне забезпечення, відновлювані джерела енергії та логістику. ПІІ в Україну зазнали удару в 2014 р., коли росія вторглася в Крим, і повільно зростали до кризи COVID-19.

Війна проти України, яку розпочала росія, уже має значні економічні наслідки в росії, де рубль втратив половину своєї вартості, а інфляція стрімко зростає. Московська біржа закрита. Багато міжнародних компаній, такі як Ikea, McDonald's, Visa та MasterCard, залишили країну. Очікується, що цього року економіка росії скоротиться щонайменше на 15%. Ослаблена та ізольована росія ризикує стати дуже залежною від Китаю в майбутньому.

3.3. Перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України в рамках післявоєнного відновлення

За розрахунками Мінекономіки, загальні втрати економіки України через війну оцінюються від 564 до 600 млрд. дол. США [44]. Приблизно такі ж цифри були озвучені керівництвом Уряду України. Також треба враховувати, що дані цифри не є остаточними, так як збитки, завдані росією, зростають з кожним днем повномасштабної війни.

Створення Національної ради з відновлення України від наслідків війни є правильним кроком, проте вже на початку його роботи виникає ряд практичних питань. Так, серед експертів є певні сумніви щодо того, що консультативно-дорадчий колегіальний орган, який складається більше ніж з 50 осіб, які представляють лише органи центральної влади та перебувають у підпорядкуванні один одного, здатний приймати швидкі

та ефективні рішення із урахуванням інтересів усіх стейкхолдерів. Також на даному етапі не є зрозумілим, чи буде можливість у керівників держави вищого рівня приділяти достатньо часу роботі Ради в умовах перевантаженості поточними завданнями і чи буде у її роботі враховано позицію місцевих громад, бізнесу, інститутів громадянського суспільства. Крім того, постає проблема якісного кадрового ресурсу для забезпечення ефективної роботи робочих груп (яких більше двадцяти) за напрямками та їх координації.

Із початком війни Національним банком та Урядом були вжиті правильні та своєчасні, хоч і вимушені, кроки – фіксація обмінного курсу гривні, запровадження переліку товарів критичного імпорту, переведення значного обсягу торгівлі іноземною валютою на Національний банк, узгодження параметрів операцій Національного банку із державними цінними паперами. Є підстави вважати, що негативні реальні ставки та валютні обмеження зберігатимуться ще тривалий час після завершення війни для пом'якшення боргового навантаження на державу. Процес лібералізації валютних обмежень, запроваджених у 2014-2015 рр., тривав близько 4 років. На нинішньому етапі перспективи їх послаблення стримуватимуться стрімким зростанням державного боргу України в іноземній валюті та недостатньою глибиною локальних фінансових ринків.

Очевидно, недостатність капіталу банків та поступове відновлення ринкової вартості ресурсів ускладнить доступ до кредитів для бізнесу та громадян, доповнюючи фактори пригніченого попиту в економіці та недостатньої застави позичальників.

Перед Україною стоять масштабні та важливі задачі: відновлення критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки країни, вже прискорена подальша імплементація законодавства ЄС боротьба зі зміною клімату та адаптація до неї. Для того, щоб це забезпечити, уся нова інфраструктура має сприяти відмові від викопного палива, а відновлення

міст, сільських територій та їхніх громад має відбуватися з врахуванням соціальних, економічних та екологічних факторів.

Найближча перспектива членства України в ЄС накладає на владу та український народ додаткові зобов'язання щодо наближення національного законодавства та нормативно-правової бази до ЄС. Ми повинні відповідально віднестися до цього процесу, з визначенням відповідальних міністерств та дотриманням строків. Зокрема, Директива 2010/75/ЄС про промислове забруднення, Директива 91/676/ЄС про нітратне забруднення тощо, які передбачають впровадження кращих доступних технологій та практик для господарської діяльності [48].

4-5 липня 2022 р. у швейцарському місті Лугано відбулася презентація проекту Плану відновлення України, а 22 липня Офіс реформ КМУ оприлюднив для коментування проекти розділів плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України відповідно до напрацювань 24 робочих груп. Це наводить на думку, що Україна має шанс створити такий план відновлення, який би базувався не лише на принципі «build back better» (відбудувати краще, ніж було), а й «build back greener» (відбудувати екологічніше) [33].

Дискусії та пошук можливостей відбувались не лише в урядових кабінетах, але й серед бізнесу, експертів, громадськості. Так, український бізнес одразу відчув, що Європейський Зелений Курс (ЄЗК) створює багато нових можливостей.

Процедура оцінок впливу на довкілля є важливим етапом задля оцінки екологічних ризиків до початку ведення планової діяльності. У воєнний час проведення цієї процедури обмежили у зв'язку з процесами дерегуляції бізнесу, проте у час післявоєнного відновлення ця процедура повинна бути дотримана. Компанії повинні відповідально ставитися до відбудови своїх підприємств і враховувати усі ризики, зважаючи на зміну клімату, недостатність чистої води та необхідного відновлення природних екосистем.

Україна поступово повертається до життя на територіях, де відновився контроль української влади. Тимчасові рішення приймаються виходячи з принципу «швидко, дешево, але якісно», що є максимально важливим у контексті відновлення життєдіяльності міста чи громади, проте вони не повинні перетворюватися на постійні. Відновлення України має плануватися ефективно задля того, щоб якісно відновити життєдіяльність країни на довготривалий період. Системні рішення для сталого розвитку України повинні бути якісними, ефективними та довгостроковими.

Україна повинна поступово оновлювати стандарти, відповідно до яких компанії відновлюють свої підприємства. Зокрема, у частині енергоефективності будівель є доцільним підвищення стандартів енергоефективності нового будівництва до класу А або визначення критеріїв енергонезалежних будинків та відбудова за стандартами NZEB (Near zero-energy buildings) – будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії) [33].

Міжнародні партнери готові допомагати Україні з відбудовою країни, зокрема й брати на себе фінансування низки ініціатив у рамках Плану відновлення.

Пропозиції щодо інструменту фінансування, закріплені у Комюніке Європейської комісії «Ukraine Relief and Reconstruction», мають чіткий критерій щодо сталості: Rebuild Ukraine Facility має забезпечити, щоб інвестиції у стратегічну цифрову, транспорту та енергетичну інфраструктуру відповідали кліматичним та екологічним політикам та стандартам ЄС. Така позиція міжнародних партнерів, що допомагатимуть з відновленням, дає шанс не лише на відбудову зруйнованої інфраструктури та промисловості на зелених засадах, але й на сталий розвиток на принципах декарбонізації та кліматичної нейтральності України у середньостроковій перспективі.

Серед інструментів та механізмів, що можуть забезпечити відповідність процесу відновлення таким засадам, можна назвати дотримання вимог та норм енергоефективності та адаптації до зміни клімату під час відбудови об'єктів житлової, соціальної, освітньої інфраструктури, населених пунктів на всіх етапах відновлення. А також це й відмова від підтримки відбудови промислових об'єктів, що спираються на викопні види палива, зі значним терміном експлуатації або їхнє пристосування до використання альтернативних видів палива (наприклад, ТЕЦ); поетапне відновлення природних об'єктів, що постраждали від війни; створення чи модернізація фінансових механізмів підтримки зеленого відновлення (зелені умови фінансування, фонди, зелена таксономія, податкові пільги та інші види державної допомоги тощо).

Тим не менш, зробити такий перехід буде дуже складно, адже реалізація окремих завдань вже розпочнеться на ранніх етапах відновлення, що може виключити і ймовірно виключить саму можливість реалізації (або переходу до) амбітної моделі у майбутньому. Амбітна модель зеленої відбудови України потребує не лише підтримки міжнародних партнерів, у першу чергу Європейського Союзу, але й, по суті, зміни їхнього бачення ролі та місця України в майбутній європейській та глобальній економіці та торгівлі. Україна повинна розглядатись як частина майбутньої зеленої економіки.

Інфраструктура водоканалів (очисні споруди, лабораторії, насосні станції) потрапила під значний удар зі сторони окупантів. Більшість з них потребує повної реконструкції та відновлення. Щоб зменшити навантаження на довкілля, необхідно відновлювати системи водопостачання та водовідведення з урахуванням найкращих доступних технологій.

Економічний розвиток – це важлива складова у частині розвитку будь-якої країни, проте для комфортного та якісного життя потрібно завжди пам'ятати про необхідність балансу економіки з безпекою

довкілля та потребами суспільства. Тому у частині відновлення життєдіяльності міст, сільських територій та їх громад відповідальні органи повинні знаходити цей баланс. Найкращий міжнародний досвід відбудови міст після масштабного руйнування свідчить, що лише інтегрований підхід за принципами сталого розвитку може відновити добробут населення, соціальне та культурне життя.

Агропродовольча система важлива в частині забезпечення як продовольчої, так й екологічної безпеки України. На сьогодні система, в основі якої лежить великомасштабне та монокультурне виробництво, централізовані логістика та переробка стає мішенню для агресора, що одночасно порушує усю усталену систему із відповідними системними наслідками для ланцюгів постачання в Україні та світі. Відтак Україна у своєму післявоєнному відновленні має пріоритетно розвивати та підтримувати більш гнучкі, сталі та децентралізовані агропродовольчі системи.

Україна вже зараз робить перші кроки в напрямку активного долучення до ЄЗК. Так, Уряд України планує працювати над відновленням бізнес-зв'язків з Німеччиною та залученням німецьких інвестицій для післявоєнної відбудови України, у тому числі мова йде про модернізацію інфраструктури, скорочення промислового енергоспоживання, розвиток житлового будівництва тощо. Крім того, у процесі післявоєнної відбудови Україна планує застосувати німецький досвід і технології у сфері енергозбереження, що допоможе досягнути енергетичної незалежності та перезапустити виробництво, базуючись на сучасних європейських стандартах.

Розвиток сільських територій є важливою частиною Спільної сільськогосподарської політики ЄС, яка зміцнює соціальну, екологічну та економічну стійкість сільських територій. Для розв'язання соціально-економічних питань та екологічних проблем сільських місцевостей необхідні альтернативи щодо можливостей – зайнятості, ведення бізнесу,

кооперації та загалом успішного існування сільських громад. Тому важливо розробити і реалізувати Національну стратегію сільського розвитку.

Для реалізації громадського контролю за виконанням поставлених задач, а також для забезпечення прийняття обґрунтованих рішень на місцях важливо забезпечити доступ до публічної інформації та необхідних даних, зокрема через забезпечення наступних пунктів:

- прозорі та відкриті системи публічних закупівель (механізм платформи Prozorro та його розширення) та позбавлення російських бенефіціарів будь-якої можливості брати участь у цих процесах;
- цифровізації публічних послуг, забезпечення доступу до публічної інформації, роботи відповідних публічних реєстрів;
- відкритих систем моніторингу та збору даних в усіх сферах;
- прозорі та ефективної антикорупційної системи;
- дієвої системи правосуддя.

Загальний напрямок агровиробництва повинен зосередитися на сталих та кліматично дружніх рішеннях, а саме надання переваг таким агроекологічним практикам як точне землеробство, використання сівозмін та біологічно різноманітного полікультурного підходу у рослинництві; дрібномасштабне тваринництво з високими стандартами добробуту тварин; застосування технологій та практик для скорочення викидів парникових газів, зменшення та переробки сільськогосподарських та харчових відходів. Окрім того, українські фермерські господарства демонструють великий потенціал для розвитку органічного землеробства.

На нашу думку, здійснювати практичну роботу із залучення стратегічних інвесторів до України потрібно вже зараз. Необхідно не лише закликаючи їх залишити російський ринок, але й пропонувати розміщувати виробництво на території України та брати безпосередню участь у проектуванні та розбудові необхідної для їх роботи фізичної інфраструктури. Для Національного банку важливо мати завчасно

підготовлену дорожню карту нормалізації фінансової політики та відновлення ринкових механізмів ціноутворення на фінансових ринках, що зможе поєднувати послідовні кроки до лібералізації та досягнення необхідних економічних результатів.

Особлива увага має приділятися явищу концентрації та монополізації аграрних земель певними економічними гравцями. Звіти в ЄС та Україні засвідчують, що бідність найбільше вражає там, де концентрація земель найбільша. 13 найбільших агрохолдингів в Україні з угіддями понад 100 тис. га, контролюють приблизно 15% земельного банку України. Частка ж фермерських господарств ледве сягає 2%, а особистих селянських (з ділянками менше 1 га і до 100 га) – до 12% [41].

Підтримці банківського кредитування в умовах підвищених ризиків може сприяти комплексне рішення у вигляді спеціальних програм рефінансування банків, доступ до якого визначатиметься їх кредитною активністю, та часткового покриття кредитних ризиків державою. Відповідні державні програми вже діють. Ефективний розподіл кредитних ризиків та доступ до ліквідності забезпечуватиметься можливістю отримання кредитів рефінансування під забезпечення кредитами банків, гарантованими державою.

Разом з тим представники влади на місцях повинні забезпечити якісну участь громадськості у прийнятті рішень, що може бути реалізовано шляхом громадських обговорень/слухань, створення робочих груп за різними напрямками (наприклад, відбудови будівель, оновлення міської інфраструктури тощо). Важливим аспектом реалізації даної ініціативи є сприяння розвитку представників влади та громад у вигляді підвищення спроможності щодо територіального розвитку та аспектів сталого розвитку відповідно до потреб громади.

Також необхідно не лише відновити, але й прискорити імплементацію плану дій з протидії розмиванню податкової бази та переміщенню прибутків за кордон. Необхідність податкової прозорості

довело рішення Національного банку з обмеження транзакцій з квазі-грошима у квітні 2022 р., у тому числі поповнення брокерських та форекс-рахунків, що використовувалися для інвестування за кордон.

Місцеві громади потребуватимуть коштів на відбудову, які вони можуть запозичити на ринку. Потрібно дати більше фінансової свободи громадам, встановивши загальні для всіх правила фінансової дисципліни. Поєднання з реформою децентралізації може дати поштовх розвитку ринків облігацій місцевих громад.

Відновлення економіки вимагає експертизи, системної та злагодженої роботи державного апарату на всіх щаблях. Програма з відбудови України повинна мати чітку візію та бути належним чином структурованою за принципами проектної діяльності. Піднесення патріотичного духу та національне єднання, якого країна не бачила з 2014 р., має стати поштовхом до можливостей для залучення кращих управлінців державного та приватного секторів, що володіють досвідом антикризового менеджменту та впровадження реформ.

Вищевказані заходи дозволять не лише зменшити нерівність в оподаткуванні доходів громадян, але і з часом упровадити концепцію зменшення податкового навантаження на активні доходи для стимулювання притоку ПІІ в Україну.

Висновки до розділу 3

Не існує єдиного алгоритму успішного виходу зі світової кризи – кожна країна має створити середньострокову стратегію стабілізації своєї економіки, ґрунтуючись на власних потребах та особливостях. Проте, в ході вивчення трансформаційних процесів у світових інвестиційних потоків нами було виокремлено основні перспективи напрямки для відновлення економіки країни, а саме: розвиток зеленої економіки та низьковуглецевої енергетики, активізація ІТ-сфери; визначення владою

пріоритетних напрямків інвестицій, регулювання інвестиційний потоків на законодавчому рівні; налагодження комунікацій, просвітницька робота щодо психологічного здоров'я працівників.

Збройна агресія росії в Україні зробила більш нагальними заходи з поліпшення енергетичної безпеки, які вже розпочалися у 2022 р. Також значних змін зазнала світова торгівля, так як війна та пов'язані з нею санкції розірвали основні транспортні зв'язки між росією та Україною і, як наслідок, з усім світом.

Згідно з експертами, очікується спад глобальних інвестиційних потоків через вторгнення росії в Україну, відкинувши світову економіку до рівня, який був за часів коронакризи, так як обсяги ПІІ в росію та Україну впали майже до нуля з початком вторгнення. Також очікується, що ЄС заборонить імпорт російської сирої нафти та нафтопродуктів до кінця 2022 року. В росії рубль втратив половину своєї вартості, а інфляція стрімко зростає.

Україна вже зараз розробляє план свого післявоєнного відновлення. Планується створення Національної ради з відновлення України від наслідків війни, проте для належного її функціонування необхідно вирішити низку питань. Нашій країні буде необхідно відновити критичну інфраструктуру та забезпечити енергетичну безпеку України – так, вже прискорена подальша імплементація законодавства ЄС боротьба зі зміною клімату та адаптація до неї.

У липні 2022 р. відбулася презентація проекту Плану відновлення України, а Офіс реформ КМУ оприлюднив для коментування проекти розділів плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України відповідно до напрацювань 24 робочих груп. До початку втілення цих проектів необхідною є оцінка екологічних ризиків.

При відновленні та створенні будівель є доцільним підвищення стандартів їх енергоефективності до класу А або визначення критеріїв енергонезалежних будинків та відбудова за стандартами NZEB – будівель

з близьким до нульового рівнем споживання енергії. Для досягнення таких цілей Уряд України планує працювати над відновленням бізнес-зв'язків з Німеччиною та залученням німецьких інвестицій для післявоєнної відбудови України задля модернізації інфраструктури, скорочення промислового енергоспоживання, розвитку житлового будівництва тощо.

Концентрація та монополізація аграрних земель певними економічними гравцями має бути під чітким контролем держави. Місцева влада має запровадити ряд механізмів, які допоможуть якнайточніше транслювати громадську думку. Громади, які отримують гроші на післявоєнне відновлення, мають діяти чітко згідно з правилами фінансової дисципліни.

Все вищесказане допоможе якнайшвидше відновити та примножити надходження ПІІ в Україну та злету її економіки.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра проведено теоретичне узагальнення та здійснено нове вирішення науково-практичного завдання щодо визначення впливу пандемії коронавірусу на прийняття інвестиційних рішень у міжнародній економічній діяльності, а також трансформації інвестиційних потоків за часів мінливого без пекового середовища. У рамках дослідження проведено аналіз поняття «інвестицій» як підгрунтя процесу фінансового забезпечення підприємства, виявив, що дана категорія є надзвичайно багатогранною, вчені з різних наукових течій визначають цей термін згідно своїх дослідницьких запитів. Розглянуто поняття втечі капіталу та чистого припливу капіталу. Визначено, що перше визначення характеризується великим обсягом інвестицій у більш сприятливі для цього країни, а друге – різницею між капіталом, який надійшов з-за кордону, та вивезеним капіталом.

Систематизовано джерела інвестицій, звідки компанії мають змогу отримувати ресурси для покращення своєї роботи. Виявлено, що уряди держав намагаються всіляко сприяти надходженню зарубіжних інвестицій у свої проекти. Серед основних джерел інвестицій виділено державну іноземну допомогу у вигляді грантів, кредитів та ін. як досить суперечливу категорію, так як виявлено випадки, коли державна іноземна допомога мала позитивний вплив на економіку країни-реципієнта (як приклад наведено Ізраїль та Угорщину), і поряд із ними виділено чимало прикладів невдалого використання такої допомоги (особливе поширення даної практики віднайдено в африканських країнах).

У роботі виявлено відмінні риси між інвестиційною конкурентоспроможністю та інвестиційною привабливістю. Встановлено, що вищезгадані поняття мають різні об'єкти, вимірюються кожна своєю одиницею, а також їх характеризують різні за сутністю процеси.

Дослідження показало, що інвестиційна привабливість є набагато ширшою категорією, що вміщає в собі більшу кількість критеріїв.

У процесі дослідження встановлено, що існують два основних види інвестицій, кожен з яких є доцільним у певній ситуації залежно від мети інвестора та організації, у яку вкладається капітал. Інвестиції у фондові цінності є доречними при створенні нових потужностей і робочих місць, а інвестиції в майнові цінності будуть доцільними у випадку, якщо переслідується мета запровадження новітніх технологій на підприємствах. Відзначено інтенсифікацію світового руху інвестицій, так як, кількість країн, які наростили фінансові ресурси і, як наслідок, мають їх надлишок, збільшується з кожним роком. Якщо раніше розвинені країни самі були об'єктом інвестування, то тепер їм стало вигідніше вкладати інвестиції у виробництво менш розвинених країн у зв'язку з тим, що ресурси там дешевші, а уряди таких країн більш охоче приймають іноземний капітал.

Для ілюстрації важливості міжнародної інвестиційної діяльності для підприємства як приклад було обрано швейцарську транснаціональну корпорацію «Nestle».

Варто наголосити на твердженні, що добре налагоджений рух інвестицій має вагомий позитивний ефект не лише для підприємства, яке їх отримує, але і для держави загалом. Державну політику у цьому контексті варто скерувати згідно з вектором надання фінансової підтримки підприємств щодо їх міжнародної економічної діяльності, оскільки це сприяє розвитку підприємств. Визначено ступінь важливості міжнародних організацій на інвестиційному поприщі. Встановлено, що вони регулюють відносини між країнами-членами, визначають ті чи інші правила розвитку економіки окремих держав або навіть регіонів, накладають обмеження чи, навпаки, сприяють активізації діяльності в певних областях певним країнам (підприємствам, що їх представляють). Саме тому для підприємства, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність (особливо збутову) надзвичайно важливо бути цікавими для таких організацій.

Доведено, що коронавірус негативно вплинув на світові потоки інвестицій, що спричинило падіння ключових економічних показників у всіх державах світу. Деякі галузі постраждали меншою мірою, деякі – більшою, проте заперечувати погіршення економічної ситуації в усіх економічних аспектах неможливо.

У ході виконання роботи виявлено, що під час кризи, спричиненої пандемією, правила гри на інвестиційному ринку значно змінилися – стали іншими пріоритетні напрямки капіталовкладень і критерії, за якими інвестори обирають об'єкти для фінансування. Хоч COVID-19 створив економічну зону турбулентності в усіх галузях економіки, тих, хто витримають ці потрясіння, буде нагороджено стабілізацією доходів і прибутками у майбутньому.

У роботі було виявлено негативний вплив вторгнення росії в Україну на світовий інвестиційний клімат. Встановлено, що світова економіка перебуває у стані «досконалого шторму», коли загрози і ризики розростання війни поєднуються зі стрімким зростанням вартостей енергетичних і споживчих ресурсів, а також посиленням дисбалансів у транспортних і логістичних мережах.

Дослідження показало, що війна в Україні мала вплив на всі галузі світової економіки. Відзначено, що збройна агресія росії проти України різко змінила глобальний інвестиційний ринок протягом останніх кількох місяців.

У рамках роботи розкрито важливість іноземних інвестицій на прикладі провідних країн світу та на тому, як їх економіка змінилася з поширенням COVID-19 та збройною агресією росії проти України і, відповідно, зі зменшенням притоку капіталовкладень. Для покращення ситуації було запропоновано низку заходів у нормативно-правовій, економічній та інформаційній сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація експертів зі сталого розвитку (ASDE) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.asde.org.ua/>.
2. Бережна А.Ю. Зміна приватизаційної парадигми як фактор залучення прямих іноземних інвестицій / А.Ю. Бережна // Економіка і регіон. – 2018. – № 1. – С. 11 – 15.
3. Бирка М. І. Класифікація прямих іноземних інвестицій / М. І. Бирка // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2016. – № 725. – С. 24 – 31.
4. Гамбург І. А. Наукове обґрунтування та законодавче закріплення поняття «іноземна інвестиція» / І. А. Гамбург // Держава та регіони. Сер. Право. – 2016. – Вип. 1. – С. 80 – 85.
5. Гітман Л. Дж. Основи інвестування / Л. Дж. Гітман, М. Д. Джон. – Львів: Афіша, 1997. – 1008 с. 64
6. Дані статистики зовнішнього сектору. Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#1>.
7. Денисенко М. П. Іноземне інвестування економіки України / М. П. Денисенко // Актуал. проблеми економіки. – 2016. – № 7. – С. 70 – 77.
8. Дергачова В. В. Особливості середовища функціонування підприємств газової промисловості України в контексті формування механізму процесів їх інвестування / В. В. Дергачова, В. В. Чорній // Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ»: зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 13. – С. 158 – 168.
9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>.

11. Дунська А. Р. Прямі іноземні інвестиції як чинник розвитку економіки України / А. Р. Дунська, О. В. Бойко // Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ»: зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 13. – С. 460 – 466.

12. Екологічні стандарти ЄС для галузі тваринництва України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EkoStandartEU_short-s.pdf.

13. Екоцид України та загроза голоду у світі: як російська агресія впливає на кліматичні зміни [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2022/06/20/ekoczyd-ukrayiny-ta-zagroza-golodu-u-sviti-yak-rosijska-agresiya-vplyvaye-na-klimatychni-zminy/>.

14. Єгорова О. М. Теоретичні аспекти сутності інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства / О. М. Єгорова // Бізнес Інформ. – № 2. – 2017. – С. 89 – 94.

15. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>.

16. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія / В. С. Кравців, М. І. Мельник, В. Б. Антонов. – Львів: ІРД НАН України, 2016. – 368 с.

17. Захарін С. В. Державно-приватне партнерство як перспективний інструмент реалізації інтеграційної стратегії розвитку підприємства (на прикладі сфери туризму і курортів) / С. В. Захарін, Л. Г. Данченко, Ю. В. Усенко // Екон. вісн. ун-ту / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – 2016. – № 29/1. – С. 89 – 97. 65

18. Заяць Т. А. Інвестиційне забезпечення модернізації робочих місць в антикризовій політиці держави / Т. А. Заяць // Демографія та соціальна економіка. – № 1. – 2016. – С. 51–59.

19. Зелене відновлення: на яких принципах буде базуватися відбудова України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/14/7146700/>.

20. Зубков Р. Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів регіональної економічної системи: теорія і практика: монографія / Р. Зубков. – Миколаїв, 2017. – 332 с.

21. Інвестиційний менеджмент: підручник / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко та ін. – Харків: ІНЖЕК, 2016. – 544 с.

22. Індекс інвестиційної привабливості України сягнув 10-річного мінімуму [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://finclub.net/ua/news/indeks-investytsiinoi-pryvablyvosti-ukrainy-siahnuv-10richnoho-minimumu.html>.

23. Касич А.О. Нові підходи до методики аналізу інвестиційної діяльності / А. Касич // Ефективна економіка, 2016. – № 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1∓iid=493>.

24. Кількість безробітних в Україні за час карантину зросла на 1-1,3 мільйонів людей [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/16/659462/>.

25. Козаченко Г.В. Адресні інвестиції у інтелектуальний капітал / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов // Економіка. Менеджмент.

26. Комеліна О. В. Інноваційно-інвестиційні механізми сучасного розвитку регіону / О. В. Комеліна // Економіка і регіон. – 2016. – № 3. – С. 16–21.

27. Крахмальова Н. А. Інвестиційний клімат і проблеми іноземного інвестування в Україні: монографія / Н.А. Крахмальова, В.В. Ліщук; Київ. Нац. ун-т технологій та дизайну. – Київ: КНУТД, 2017. – 223 с.

28. Лайко О. І. Трансформаційні процеси в інвестиційній системі економіки України: монографія / О. І. Лайко; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. – Одеса: Грінь Д. С., 2016. – 459 с.

29. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні: монографія / Т. В. Майорова. – К.: КНЕУ, 2016. – 332 с. 66

30. Макроекономічний та монетарний огляд Національного банку України. Червень 2020 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2020-06.pdf?v=4.

31. Малюта І. А. Злиття і поглинання як одна з інвестиційних стратегій ТНК / І. А. Малюта, І. А. Лаповець // Бізнес Інформ. – № 12. – 2016. – С. 59 – 65.

32. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності / М. М. Собко, О. М. Антонова. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 17 с.

33. Навроцька Н. А. Глобалізація інвестиційного процесу: монографія / Н. А. Навроцька. – Дніпропетровськ: Ліра, 2016. – 350 с.

34. Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>.

35. НБУ знизить облікову ставку до 5% [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/21/663156/>.

36. Негрич О. І. Мотиваційний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України в контексті економічної безпеки: монографія / О. І. Негрич, С. В. Васильчак ; Львів. держ. ін-т економіки і туризму. – Львів: Сполом, 2016. – 223 с.

37. Оболенський О. Ю. Перспективи залучення прямих іноземних інвестицій у національну економіку / О. Ю. Оболенський // Економіка і регіон. – 2016. – № 3. – С. 8 – 14.

38. Обушна Н. І. Державне регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні / Н. І. Обушна, Т. В. Мацибора. – К.: ННЦ ІАЕ, 2016. – 193 с.
39. Офіційний сайт Mergers and Acquisitions in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mergers.com.ua/ua>.
40. Офіційний сайт Nestlé [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nestle.ua/>.
41. Офіційний сайт Державної служби України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
42. Офіційний сайт інвестиційного порталу InVenture Investment Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.inventure.ua/uk>. 67
43. Павленко О. П. Конструктивні підходи щодо вивчення проблем інвестиційної діяльності в Україні / О. П. Павленко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Екон. науки. – № 2. – 2016. – С. 3 – 9.
44. Підприємництво: зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – Вінниця: СНУ ім. В. Даля, 2016. – Вип. 26, ч. 1. – С. 199 – 207.
45. Підхомний О.М. Управління інвестиційними процесами на фінансових ринках: [Текст] навч. посібник / О.М. Підхомний. – К : Кондор, 2016. – 184 с.
46. Про інвестиційну діяльність: закон України від 18.09.1991 р. № 1560- XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12>.
47. Про іноземні інвестиції: закон України від 13.03.1992 р. № 2198а-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t219800?an=1>.
48. Програма стимулювання економіки для подолання наслідків COVID-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm#inbox/FMfcgxwLsKDFfgBSNltzHnjsHNZntkDr?projector=1&messagePartId=0.1>.

49. Прохорова В. В. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування: монографія / В. В. Прохорова, В. М. Проценко, В. І. Чобіток; Укр. інж.-пед. акад. – Херсон: Грінь Д. С., 2016. – 287 с.

50. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Мінфін [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.

51. Рогач О. І. Транснаціональні корпорації та експорт нових індустріальних країн Азії : монографія / О. І. Рогач, В. В. Косьміна; Київський національний університет імені Т. Шевченка. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 255 с.

52. Родіонова Т. А. Дохідність іноземних інвестицій в країнах з ринком, що формується: вплив на зовнішні дисбаланси: монографія / Т. А. Родіонова; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса: ОНУ, 2016. – 172 с.

53. Свистун Л.А., Мороховець І.О. Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці / Л.А. Свистун, І.О. Мороховець // Глобальні та національні проблеми економіки. – Вип. № 18. – 2017. – С. 483–489.

54. Сириченко Н.С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій / Н.С. Сириченко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»: зб. наук.пр. / Ред. кол. Черничко Т.В. (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во «Карпатська вежа», 2017. – Випуск 2 (4). Частина 1. – С. 263–269.

55. Сириченко Н.С. Розвиток економіки України під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів: монографія / Н.С. Сириченко, І.В. Хаджинов та ін. / За ред. М.С. Пашкевич, Ж.К. Нестеренко; М-во освіти і науки України. Запор. Нац. техн. ун-т, Нац. гірн. ун-т. – Запоріжжя: НГУ, 2016. – 455 с.

56. Сириченко Н.С. Розвиток регіонального інвестування в умовах глобальних трансформацій / Н.С. Сириченко // Virtus: Scientific journal – February #5, 2016. – P. 236-239.

57. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, 2016. – 132 с.

58. Скоробогатова Н. Є. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності / Н. Є. Скоробогатова // Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ»: зб. наук. пр. – Вип. 13. – 2016. – С. 487 – 493.

59. Теоретичні засади правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. О. Гуткевич. – К.: Діокс Україна, 2016. – 310 с.

60. Удосконалення статистики прямих іноземних інвестицій (ПІІ): передавання Національному банку функції публікації даних та врахування реінвестованих доходів реального сектору. Департамент статистики та звітності. Київ, червень 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/JWsfbiduZsXxMfa>.

61. Україна працюватиме над залученням німецьких інвестицій для післявоєнної відбудови [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-pracyuvatime-nad-zaluchennyam-nimeckih-investicij-dlya-pislyavoyennoyi-vidbudovi>.

62. Українська економіка впала за півроку на 6,5%. У другому кварталі – на 11% [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/08/6/663774/>. 69

63. Хрімлі О. Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект: монографія / О. Г. Хрімлі; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 328 с.

64. Шевченко О. М. Державне регулювання інвестиційної діяльності у сучасних трансформаційних умовах / О. М. Шевченко // Публ. адміністрування: наук. дослідж. та розвиток: [Електрон. журн.]. – 2017. – № 1. – С. 47 – 58.

65. Annual Report on the OECD Guidelines for Multinational Enterprises 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/annualreportsontheguidelines.htm>.

66. Bellak C. Lessons from Austria's Post-war Pattern of Inward FDI for CEECs. WIIW-report / Bellak C. – Vienna, 2016 – P. 62.

67. Borenstein E. How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth? / Borenstein E. // NBER Working Paper No. 5057 – Cambridge, 2016 – P. 31.

68. Climate Bond Initiative [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.climatebonds.net/>.

69. COVID-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://github.com/CSSEGISandData/COVID-19>.

70. Edelman Trust Barometer [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cdn2.hubspot.net/hubfs/440941/Trust%20Barometer%202020/2020%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report-1.pdf>.

71. fDi Markets [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.fdiintelligence.com/fdi-markets>.

72. Foreign Direct Investment Statistics: Data, Analysis and Forecasts [Электронный ресурс] // The World Bank. – Режим доступа: <https://www.oecd.org/corporate/mne/statistics.htm>.

73. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) [Электронный ресурс] // The World Bank. – Режим доступа: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>.

74. Future Possibilities Report, United Nations Organization, 2020 [Электронный ресурс] // The World Bank. – Режим доступа: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/20200720_un75_uae_futurepossibilitiesreport.pdf. 62

75. Gitman L.J. *Fundamentals of Investing* / L.J. Gitman, M.D. Joehnk, S.B. Smart. – 11th ed. – Boston, Mass: Prentice Hall, 2016. – 662 p.
76. Global economic growth downgraded due to spillover from Ukraine war [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.un.org/en/story/2022/05/1118532>.
77. Growth of the global gross domestic product (GDP) from 2009 to 2021 [Електронний ресурс] // The World Bank. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/273951/growth-of-the-global-gross-domestic-product-gdp/>.
78. Harvey Nash KPMGCIО Survey [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.hnkpmgciосurvey.com/>.
79. Index Solutions – MSCI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.msci.com/index-solutions>.
80. International investment implications of Russia’s war against Ukraine, OECD Publishing, Paris [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1787/a24af3d7-en>.
81. Kammer A. War in Ukraine is Serious Setback to Europe’s Economic Recovery [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://blogs.imf.org/2022/04/22/war-in-ukraine-is-serious-setback-to-europes-economic-recovery>.
82. Korniienko A.A. The definitions of foreign direct investment in the world / A.A. Korniienko // *Wplyw badan naukowych: Zbior raportow naukowych*, 28 – 30.04.2013. – Bydgoszcz, 2016. – P. 59 – 61.
83. Kiel Institute for the World Economy [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ifw-kiel.de/>.
84. Labour Force Statistics // The World Bank [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.org/sdd/labour-stats/unemployment-rates-oecd-update-january-2021.htm>.
85. Mann R. V. Economic validation of efficient model for financing of current capital at Ukrainian industrial enterprises / R. V. Mann // *Вісник*

Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 45, Ч. 2. – 2017. – С. 5 – 10.

86. Michael E. Porter, "How Competitive Forces Shape Strategy", Harvard Business Review, May 1979 (Vol. 57, No. 2), pp. 137–145.

87. Nestle Commits \$1 Billion to Protect Coffee from Climate Threat [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-04/nestle-commits-1-billion-to-protect-coffee-from-climate-threat?sref=8BIsoD4>.

88. Official site of United Nations Conference on Trade and Development [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.unctad.org.

89. Post COVID-19: investment promotion agencies and the «new normal» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1X9al08uzY5tcfb6DJLL0kcYyNwU8Hi_ZCygKvVnmVcM/edit.

90. Ptashchenko L.O. Innovative solutions to the problems of social investment / L.O. Ptashchenko, M. Chechelashvili // Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 15 трав. 2018 р. – Полтава: Пусан А.Ф., Ч. 1. – 2018. – С. 230 – 232.

91. PwS UK [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pwc.co.uk/>.

92. Refinitiv, an LSEG business [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.refinitiv.com/en/financial-data/deals-data/mergers-and-acquisitions-deals-database>.

93. Sothan, S. (2017). Causality between foreign direct investment and economic growth for Cambodia. Cogent Economics & Finance , 5(1), 1277860. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.1080/23322039.2016.1277860>.

94. Statista databases [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.statista.com>.

95. The World Bank. Global Economic Prospects. June 2020 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.worldbank.org/en/publication/globaleconomic-prospects>.

96. UNCTAD // TheWorldBank [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://unctad.org/>.

97. UNCTAD, FDI/MNE database [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.unctad.org/fdistatistics.

98. What the war in Ukraine means for energy, climate and food [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.nature.com/articles/d41586-022-00969-9>.

99. World Economic Outlook, October 2021 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlookoctober-2021>.

100. World Investment Report 2020 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2020>.

ДОДАТКИ

ABSTRACT

In the master's thesis author investigated that the concept of investment is extremely multifaceted and can be interpreted differently depending on the context. But all scientists agree that well-established investment processes have a positive impact on any area of the economy.

The study found that, in the context of globalization, foreign investment is playing an increasingly important role in international economic relations, as they are effective in entering the world market. The reason for this was the spread of multinational corporations around the world, which activity is related directly to the investment of capital abroad and its inflow from other countries. But recently, the practice is spreading, when international investment activities are conducted not only by large companies, but also by relatively small enterprises. Depending on its purpose, the investor selects the recipient by calculating key indicators of its investment attractiveness. This scheme works not only for companies but also for states.

One country can invest in another in many ways, and in some cases, optimizing investment flows has helped countries take their economies to the next level. Developed countries, which are characterized by a surplus of capital, can play a significant role in the economic development of poorer countries.

It is worth noting that quite often there are cases when the concepts of "investment process" and "investment activity" are presented as synonyms. The thesis provides reasons why this should not be considered.

It is proved that foreign direct investments (FDI) are important in the structural transformation of economies and facilitates technology transfer between developed and developing countries. At the same time, the importance of FDI in developing countries remains undeniable. As the world's economies become increasingly interconnected, the role of FDI in today's economy has reached a qualitatively new level.

The analysis of current trends in the global investment movement revealed that global investment flows are becoming increasingly important for the global economy and therefore require better regulation. Every year, the gap between demand and supply of investment is growing, which makes the rules of the game in the global investment market much stricter than in previous years.

The master's thesis reveals that recent years have been characterized by a significant increase in the regulation of foreign investment flows. The main arguments for this are protection of the defense industry and the main technologies of countries. However, almost all countries in the world seek to attract foreign capital into their economies, so the investment process has become simpler.

In 2018 FDI flows decreased compared to the previous year, but in 2019 the movement of global investment flows revived again. Developing countries, in particular African and Asian, have felt this to a lesser extent. In developed countries, the inflow of investment was about 5%, despite the general instability caused by the withdrawal of Britain from the European Union. The trend of improving investment activity in the world could continue if the pandemic did not bring the world into crisis.

In addition, FDI recess all over the world have led to a decline in world gross domestic product (GDP), and the experience of previous crises shows that this figure will improve again soon. It is also important to mention the record global unemployment growth, which has significantly reduced the investment flow in labor, and hence the size of the average wage.

It is established that the pandemic led to the world production suspension, and, consequently, reduced demand for raw materials. With the general instability, this has become one of the main factors in the reluctance of investors to invest in industrial enterprises. A paradoxical situation has arisen, when countries with developed economies have felt the effects of quarantine restrictions more than developing countries.

The main key to a successful way out of the global crisis is to act for the future – each country needs to develop a medium-term strategy to stabilize its economy, based on its own needs and characteristics.

The vast majority of countries around the world are implementing investment policies that will help restore capital movements, which have slowed significantly since the pandemic. For today, FDI are actively stimulated in infrastructure and services. The global crisis has led to an intensification of the work of sustainable investment funds, which finance enterprises and work on the principles of rational environmental, social and management practices.

Many countries around the world support the companies most affected by the COVID-19 outbreak by providing tax breaks or financial assistance. The work of investment promotion agencies and healthcare companies has intensified.

Tourism became one of the industries that has been affected by global quarantine the most. To regain investment attractiveness, enterprises in this field need urgent introduction of new technologies in their work. Small island developing countries have been hit particularly hard.

Due to the pandemic, funding for environmental projects has been encouraged at the legislative level in a number of countries. In addition, the process of automation has accelerated worldwide and the level of the population social responsibility has increased. But some trends have not lost their relevance – investments in companies that manufacture parts and equipment will continue to be popular among investors.

Russian aggression against Ukraine revealed not a local, but rather a global impact on world economic dynamics. Moreover, the geopolitical and geoeconomic situations formed the process of a «perfect storm», when the threats and risks of war escalation were combined with a rapid increase in the cost of energy and consumer resources, and an increase in imbalances in transport and logistics networks.

Russia's military aggression against Ukraine predictably topped the list of factors that had a negative impact on the investment climate, corruption was in

second place, and a weak judicial system was in third place. At the same time, the general directors of leading Ukrainian companies assessed the negative impact of COVID-19 as minimal and placed it last on this list. Among the positive changes, business leaders highly rated granting Ukraine the status of a candidate for EU accession, the cancellation of customs duties and quotas for Ukrainian exports and “transport visa-free” with the European Union.

Investment priorities will be repeatedly revised throughout 2023, since the war that began immediately after the outbreak of the global crisis caused negative effects (to a greater or lesser extent) on almost all countries of the world.

ДОДАТОК Б

Видатки консолідованого бюджету України за функціями держави,
млрд. грн. [70]

